

LEVEVILKÅR

Tema:

Måling af fattigdom

DANMARKS
STATISTIK

Levevilkår

Tema:

Måling af fattigdom

Levevilkår

Udgivet af Danmarks Statistik

September 2012

Oplag: 200

Print: PrinfpParitas

Foto omslag Colourbox

Papir udgave:

Pris: 90,00 kr. inkl. 25 pct. moms

Kan købes på www.schultzboghandel.dk/distribution@rosendahls-schultzgrafisk.dk

Tlf. 43 22 73 00

ISBN 978-87-501-2014-8

Pdf-udgave:

Kan hentes gratis på

www.dst.dk/publ/LeveVilk

ISBN 978-87-501-2015-5

Adresse:

Danmarks Statistik

Sejrøgade 11

2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

E-post: dst@dst.dk

www.dst.dk

Signaturforklaring

$\begin{matrix} 0 \\ 0,0 \end{matrix} \}$ Mindre end $\frac{1}{2}$ af den anvendte enhed

. Tal kan efter sagens natur ikke forekomme

.. Oplysning for usikker til at angives

... Oplysning foreligger ikke

- Nul

© Danmarks Statistik 2012

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.

Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.

Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.

Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik.

Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN, har den ret til - inden for aftalens rammer - at kopiere fra publikationen.

Forord

Danmarks Statistik præsenterer i denne temapublikation en række analyser af danskernes levevilkår.

I temapublikationen ses der nærmere på levevilkår i forhold til indkomst, fattigdom og forbrug, tilknytning til arbejdsmarkedet, boligforhold, helbred og social deltagelse.

I analyserne trækkes der på de meget omfattende registerbaserede oplysninger om danskernes levevilkår, der findes i Danmarks Statistik. Herudover anvendes data fra den danske del af den europæiske undersøgelse af borgernes indkomstforhold og levevilkår, SILC (Statistics on Income and Living Conditions), til mere omfattende analyser af danskernes levevilkår end de SILC-oplysninger, der løbende offentliggøres af Danmarks Statistik. Endelig indgår en række oplysninger, der bygger på Arbejdskraftundersøgelsen (AKU) og Forbrugsundersøgelsen, der som SILC er interviewundersøgelser.

Temapublikationen er udarbejdet i kontoret for Velfærd med bidrag fra en række andre kontorer i Danmarks Statistik. Publikationen er redigeret af en redaktionsgruppe med deltagelse af kontorchef Preben Etwil, specialkonsulent Bo Møller, afdelingsleder Mads Møller Liedig og afdelingsdirektør Niels Ploug.

Danmarks Statistik, september 2012

Jan Plovsing / Preben Etwil

Indhold

Forord	3
Sammenfatning	5
Summary	8
1. Danskernes levevilkår	11
1.2 Hovedresultater	13
1.3 Husstande eller individer	17
2. Husholdningsstrukturen	20
2.1 Registerbaseret opgørelse af husstande og familier	20
2.2 Husstande 2012	22
2.3 Husstandsbegrebet i SILC og forbrugsundersøgelsen	25
3. Indkomst og risiko for fattigdom	26
3.1 Den disponible indkomst	26
3.2 Familieækvivalering	28
3.3 Risiko for fattigdom	30
4. Fattigdom	36
4.1 Tre mål for fattigdom	36
4.2 Målene er skønmæssigt fastsat	37
4.3 Nogle er ramt hårdere end andre	37
4.4 Oplevede økonomiske problemer	39
4.5 Lånebyrden	42
5. Indkomst, forbrug og ydelser til og fra det offentlige	45
5.1 Forbrug og opsparing	45
5.2 Mellemværender med det offentlige	49
6. Arbejdsmarkedet	54
6.1 Den erhvervsaktive aldersgruppe	54
6.2 Arbejdsstyrke og erhvervsfrekvens	54
6.3 Arbejdsløshed	55
6.4 Beskæftigelse	57
6.5 Arbejdstid	58
7. Boligforhold	60
7.1 Boligøkonomi	60
7.2 Problemer omkring boligen	63
8. Helbredsforhold	65
8.1 Oplevet helbredstilstand	65
8.2 Kontakt med sundhedssystemet	69
9. Sociale netværk og fritidsaktiviteter	74

Sammenfatning

Publikationen tegner et bredt billede af levevilkårene i dagens Danmark - et billede af et land, hvor befolkningen gennemgående har det godt indkomstmæssigt, materielt, helbredsmæssigt og socialt.

Danmarks Statistik har en omfattende viden om forhold af betydning for danskernes velstand og velfærd i statistiske registre, fra den danske deltagelse i den europæiske undersøgelse om befolkningens indkomst og leveforhold, SILC (Statistics on Income and Living Conditions), samt fra de andre store interviewundersøgelser, Arbejdskraftundersøgelsen (AKU) og Forbrugsundersøgelsen.

Økonomi og levevilkår hænger snævert sammen. De fleste danskere har rimelige indkomstforhold, men der findes nogen, der falder indenfor det internationalt anvendte begreb *risiko for fattigdom*. Det er af EU defineret som en indkomst efter skat, der er lavere end 60 pct. af medianindkomsten. I dagens Danmark svarer det til en indkomst på omkring 10.000 kr. eller mindre om måneden. Hvorfor grænsen af EU er sat til netop 60 pct., kan naturligvis diskuteres. OECD anvender fx normalt en grænse på 50 pct., så der bringes også oplysninger om antallet af personer i risiko for fattigdom med udgangspunkt i denne lavere grænse.

12 pct. af danskerne lever ud fra 60 pct.-definitionen i risiko for fattigdom. Der er stor forskel mellem forskellige socioøkonomiske grupper. Næsten alle studerende - sådan som de er afgrænset i denne publikation - lever i risiko for fattigdom. Der er også mange arbejdsløse, personer udenfor erhverv og selvstændige, der lever i risiko for fattigdom. Og 11 pct. af alle børn under 16 år lever i en familie med risiko for fattigdom.

Ser man på, hvor mange år folk i risiko for fattigdom har befundet sig i den situation, så viser analyserne, at 145.000 personer svarende til 2,6 pct. af befolkningen har været i risiko for fattigdom i mindst 5 år i træk.

Der findes andre indikatorer på fattigdom end risiko for fattigdom. I SILC-undersøgelsen anvendes to andre 'fattigdomsindikatorer'; lav arbejdsintensitet og materielle afsavn. 78.000 personer er omfattet af alle tre indikatorer. I den beregning indgår børn, uddannelsessøgende under 25 år og personer over 60 år ikke. De 78.000 svarer derfor til ca. 10 pct. af den gruppe, der indgår i beregningen.

Man kan også se på økonomiske problemer ved at spørge folk, om de har let eller svært ved at få pengene til at slå til.

Halvdelen af danskerne svarer, at de har meget let (22 pct.) eller let (28 pct.) ved det, mens 9 pct. har det svært (5 pct.) eller meget svært (4 pct.).

Enlige forsørgere er en gruppe, hvor der er en relativt stor andel, der har det svært (18 pct.) eller meget svært (14 pct.) økonomisk.

I gennemsnit bruger en husstand 53 pct. af sin indkomst før skat på forbrug. 24 pct. af indkomsten går til boligen og 11 pct. til fødevarer. 12 pct. af indkomsten spares op, bl.a. i form af pensionsopsparing. Ud over forbrug og opsparing går en stor del af indkomsten til skatter (31 pct.) samt til renteudgifter mv.

Den offentlige sektor spiller en stor rolle for fordelingen af velfærden i Danmark. En gennemsnitshusstand yder 43 pct. af sin samlede indkomst til det offentlige i form af indkomstskatter, moms og afgifter mv. Samtidig modtager gennemsnitshusstanden 28 pct. af sin samlede indkomst fra det offentlige i form af direkte indkomstoverførsler (pensioner, arbejdsløshedsunderstøttelse, kontanthjælp mv.) eller indirekte overførsler i forbindelse med at husstanden benytter velfærdsydelse, der helt eller delvis er betalt af det offentlige (børnepasning, uddannelse, læger og hospitaler mv.). Men der er stor forskel på, hvordan disse ydelser til og fra det offentlige er fordelt. Er hovedpersonen mellem 16 og 25 år modtager husstanden netto 7.000 kr. årligt fra det offentlige (især pga. benyttelse af uddannelsessystemet og Statens Uddannelsesstøtte). For husstande, hvor hovedindkomstmottageren er mindst 76 år, modtager husstandene i gennemsnit netto 112.000 kr. fra det offentlige (især i forbindelse med offentlige pensioner og et stort træk på sundhedsydelserne). Er hovedpersonen mellem 26 og 65 år, er husstandene i gennemsnit nettoydere til det offentlige, især fordi der er mange erhvervsaktive, der betaler relativt meget i skat og afgifter.

Arbejdsmarkedet spiller en afgørende rolle for danskernes levevilkår. Gennemgående er danskerne et arbejdsomt og flittigt folk.

Der er i alt 2,7 mio. danskere mellem 16 og 64 år på arbejdsmarkedet. 2,5 mio. er lønmodtagere, mens 0,2 mio. er selvstændige. 1,8 mio. - altså to tredjedele - er privatansatte, mens 0,9 mio. - en tredjedel - er offentligt ansatte.

Den almindelige arbejdstid i Danmark er 37 timer om ugen. Men det er kun 40 pct., af dem, der arbejder, der har en arbejdstid på netop 37 timer om ugen. 30 pct. har en arbejdstid på mere end 37 timer, mens andre 30 pct. har en arbejdstid på mindre end 37 timer om ugen.

Boligforhold er også vigtige for levevilkårene.

De fleste danskere ejer deres bolig. 62 pct. bor i ejerbolig mens 38 pct. bor til leje. De fleste bor i parcelhus (55 pct.) eller rækkehus (13 pct.), mens 30 pct. bor i etagebolig.

For de allerfleste danskere er boligudgiften den største enkeltudgift i budgettet. Hovedparten har indrettet sig således, at de ikke oplever boligudgifterne som en byrde. Det gælder for 70 pct. af befolkningen, mens de resterende oplever boligudgiften som noget af en byrde (23 pct.) eller en tung byrde (7 pct.)

Med hensyn til helbred vurderer de fleste selv, at de har et virkeligt godt (26 pct.) eller et godt (43 pct.) helbred. 22 pct. svarer, at deres helbred er nogenlunde, mens 9 pct. af befolkningen vurderer, at deres helbred er dårligt (6 pct.) eller meget dårligt (3 pct.).

Temapublikationen indeholder følgende kapitler:

Kapitel 1	Sætter undersøgelsen i relief i forhold til tidligere danske levevilkårsundersøgelser og giver en præsentation af undersøgelsens hovedresultater.
Kapitel 2	Indeholder en redegørelse for den danske husholdningsstruktur, som er en vigtig komponent i forhold til analyser af danskerne levevilkår.
Kapitel 3	Analyserer danskernes indkomstforhold, herunder danskere som falder ind under den internationalt anvendte definition af at være i <i>risiko for fattigdom</i> .
Kapitel 4	Kombinerer analysen af <i>risiko for fattigdom</i> med to andre fattigdomsindikatorer: <i>lav arbejdsintensitet</i> og <i>materielle afsavn</i> .
Kapitel 5	Analyserer de offentlige ydelsers betydning for danskerne levevilkår.
Kapitel 6	Analyserer danskernes arbejdsmarkedsaktiviteter; arbejdsudbud og arbejdsomfang.
Kapitel 7	Ser nærmere på danskernes boligforhold, tilfredsheden med egen bolig og belastningen fra udgifterne til egen bolig.
Kapitel 8	Handler om danskernes helbred. Der bringes oplysninger om befolkningens egen vurdering af helbredstilstand samt om anvendelse af sundhedssystemer: læge, tandlæge og sygehusindlæggelser.
Kapitel 9	Analyserer danskernes sociale netværk og fritidsaktiviteter.

Summary

The publication gives a broad picture of living conditions in Denmark today - a picture of a country where people generally have a good income as well as good material conditions, good health and good social conditions.

Statistics Denmark has an extensive knowledge of matters of importance for the Danish population's prosperity and welfare from administrative data and from the Danish participation in the European survey on people's income and living conditions, SILC (Statistics on Income and Living Conditions), as well as from the other comprehensive statistical surveys; the labour force survey and the household survey on consumption.

Economics and living conditions are intertwined. Most Danes have a reasonable income, but there are some who fall within the internationally used concept *risk of poverty*. This is defined as income after tax, which is lower than 60 per cent of the median income. In Denmark today, this corresponds to an income of DKK 10,000 or less per month. The reason why the limit used by the EU is set to 60 per cent can be debated. A limit of 50 per cent is, e.g. usually used by the OECD. In this publication, there is information about the number of people at risk of poverty based on both limits.

12 per cent of the Danes are at risk of poverty when the 60 per cent limit is used. There are considerable differences between different socio-economic groups. Almost all students live at risk of poverty. There are also many unemployed, other people outside the labour market as well as self-employed who are at risk of poverty. 11 per cent of all children under 16 are living in families at risk of poverty.

There are other indicators of poverty than the risk of poverty. The SILC survey uses two other 'poverty indicators', low labour intensity and material deprivation. 78,000 people are exposed to all three indicators. The calculation excludes children, students under 25 years and people over the age of 60. Therefore, the 78,000 people correspond to approx. 10 per cent of the group included in the calculation.

Another way of looking at economic problems is by asking people if they have difficulties in making ends meet.

For half of the Danes it is very easy (22 per cent) or easy (28 per cent) to make ends meet. Only 9 per cent finds it hard (5 per cent) or very hard (4 per cent).

Single parents are one group where there is a relatively high proportion who finds it hard (18 per cent) or very hard (14 per cent) to make ends meet.

On average, a household uses 53 per cent of its income before tax on consumption. 24 per cent of the income goes to housing and 11 per cent to foods. 12 per cent of income is saved up, e.g. as retirement savings. In addition to consumption and saving, a large part of their income goes to income taxes (31 per cent) as well as interest expenses, etc.

The public sector plays a major role in the distribution of welfare in Denmark. An average household provides 43 per cent of its total income to the government in the form of income tax, VAT and duties. At the same time, an average household receives 28 per cent of its total income from the public in the form of direct income transfers (pensions, unemployment benefits, social assistance, etc.) or indirect transfers, i.e. welfare benefits that are wholly or partly paid by the government (child care, education, doctors and hospitals, etc.). But, there are great differences in how these services from and to the public are distributed. If the head of the household is between 16 and 25 years, the household receives net DKK 9,000 annually from the public (especially due to the use of the educational system and State Education Grants). For households where the main income recipient is at least 76 years old, the household receives, on average, net DKK 112,000 from the public (particularly as public pensions and health care). If the head of the household is aged between 26 and 65, households are, on average, net contributors to the public, especially because of tax payments from people active in the labour market.

The labour market plays a crucial role in the Danish population's living conditions. Danes are industrious and diligent people.

There are a total of 2.7 million Danes between 16 and 64 years in the labour force. 2.5 million wage earners and 0.2 million self-employed. Of the 2.7 million in the labour force - 1.8 million, i.e. two-thirds - are employed in the private sector, while 0.9 million equal to one-third - are employed in the public sector.

The normal working hours in Denmark is 37 hours a week. But, only 40 per cent of those working have a working time of 37 hours a week. 30 per cent work more than 37 hours, while another 30 per cent work less than 37 hours a week.

Housing conditions are also important for living conditions.

Most Danes own their own home. 62 per cent live in owner-occupied housing, while 38 per cent live in rented housing. Most people live in single-family housing (55 per cent) or townhouses (13 per cent), while 30 per cent live in a flat.

For the vast majority of Danes, housing costs are the largest single expenditure in the budget. The majority has adapted so that they do not experience housing costs as a burden. It applies to 70 per cent of the population, while the remaining 30 per cent experience housing costs as somewhat of a burden (23 per cent) or a heavy burden (7 per cent).

Most Danes think they have a really good (26 per cent) or good (43 per cent) health. 22 per cent think their health is fair, while 9 per cent of the population believe that their health is bad (6 per cent) or very bad (3 per cent).

This publication contains the following chapters:

- Chapter 1 Frames the publication in relation to previous Danish analyses of living conditions and gives a presentation of the main results.
- Chapter 2 Contains a description of the Danish household structure, which is an important component in relation to the analysis of living conditions.
- Chapter 3 Analyses the Danish population's incomes with a focus on persons who fall under the internationally recognized definition of being at risk of poverty.
- Chapter 4 Combines the analysis of the risk of poverty with two other poverty indicators: low work intensity and material deprivation.
- Chapter 5 Analyses the public services importance for the Danish population's living conditions.
- Chapter 6 Analyses labour market activities and scope of work.
- Chapter 7 Looks at housing and the population's satisfaction with their housing conditions.
- Chapter 8 Contains information on people's self-assessment of health status and the use of health care: family doctor, dentist and hospital admissions.
- Chapter 9 Analyses the population's social networks and leisure activities.

1. Danskernes levevilkår

- Viden om velstand og velfærd ...* Denne temapublikation sætter fokus på danskernes levevilkår. Der findes i Danmarks Statistik en omfattende viden om mange forhold af betydning for danskernes velstand og velfærd. Denne viden offentliggøres løbende i statistikker om bl.a. indkomster, arbejdsmarkeds- og boligforhold og helbred. I nærværende publikation foretages mere sammenhængende analyser af en række forhold, der er af central betydning for danskernes levevilkår.
- ... er grundlag for reformer* Levevilkår og velstand er emner, der er genstand for stor politisk og forskningsmæssig interesse. Den løbende debat om reformer i det danske samfund fremhæver ofte sammenhængen mellem evnen til at reformere og mulighederne for at bevare velstand og velfærd.
- I publikationen ses der nærmere på levevilkår i forhold til indkomst, fattigdom og forbrug, tilknytning til arbejdsmarkedet, boligforhold, helbred og social deltagelse.
- Danske levevilkårsundersøgelser* Der er en lang tradition for statistisk at sætte fokus på levevilkår. I Danmark gennemførtes den første store levevilkårsundersøgelse af Socialforskningsinstituttet i 1976. Undersøgelsen blev siden fulgt op af tilsvarende undersøgelser i 1986 og 2000. Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet udgav igennem mange år publikationen 'Levevilkår i Danmark'. Her opsummeredes en stor del af den viden om udviklingen i danskernes levevilkår, der kunne hentes fra de to institutioners løbende arbejde, suppleret med viden fra en særlig spørgeskemaundersøgelse om emner, der ikke kunne hentes viden om i den løbende statistikproduktion. Den sidste udgave af denne publikation udkom i 1997.
- Såvel objektivt målbare som subjektivt oplevede levevilkår* Disse undersøgelser passer ind i det, der er blevet kaldt den 'skandinaviske levevilkårstradition', som dækker over, at der i de skandinaviske lande siden midten af 1970'erne er gennemført store spørgeskemabaserede undersøgelser af befolkningens levevilkår med fokus både på de objektivt målbare levevilkår og de subjektivt oplevede levevilkår.
- Skandinaviske undersøgelser* I Sverige og Norge gennemfører Statistiska Centralbyrån og Statistisk sentralbyrå løbende undersøgelser af befolkningens levevilkår - i Sverige i form af undersøgelsen ULF (Undersökningarna av levnadsförhållanden) og i Norge i form af den samordnede levekårsundersøgelse.
- Den danske SILC* Tilsvarende aktiviteter findes ikke i Danmark, men Danmark har i lighed med de øvrige lande i det europæiske statistiske samarbejde siden 2003 gennemført undersøgelsen Statistics on Income and Living Conditions (SILC), der er en årlig spørgeskemaundersøgelse. De danske resultater fra SILC findes i Danmarks Statistiks Statistikbank under emnet 'Indikatorer for velfærd'. Det er dog kun en meget begrænset del af SILC, der løbende offentliggøres af Danmarks Statistik, hvorimod EUs statistiske kontor, Eurostat, offentliggør mange tabeller, hvori Danmark indgår sammen med de øvrige deltagende lande.

- Registre og spørgeskemaer* I analyserne i denne publikation trækkes der både på de meget omfattende registerbaserede oplysninger om danskernes levevilkår, der findes i Danmarks Statistik, og samtidig anvendes data fra den danske del af SILC. Endelig indgår en række oplysninger fra de to andre store danske interviewundersøgelser, Arbejdskraftundersøgelsen (AKU) og Forbrugsundersøgelsen.
- Forbedrede levevilkår* De tidligere danske undersøgelser viste generelt en positiv udvikling i danskernes levevilkår. På rigtig mange områder blev levevilkårene forbedret. Det gjaldt ikke mindst på boligområdet, hvor andelen af danskerne med en bolig uden moderne bekvemmeligheder som toilet, bad og centralvarme faldt betydeligt mellem den første måling i 1976 og den seneste måling i 2000. Kun på et enkelt område blev forholdene markant forværret, nemlig på arbejdsmiljøområdet. Her gav flere danskere udtryk for belastninger og problemer i de senere undersøgelser fra 1986 og 2000 sammenlignet med den første undersøgelse i 1976.
- Folk med svært belastede levevilkår* Det blev i de danske undersøgelser et særligt tema at se på den i øvrigt relativt lille del af befolkningen, der havde svært belastede levevilkår. Dette blev defineret som den gruppe i befolkningen, der på en gang havde helbredsproblemer, manglede nære personlige kontakter eller indflydelse på egen situation, havde utilfredsstillende boligforhold og (hvis de var i arbejde) et belastende arbejdsmiljø.
- Levevilkårs-komponenter* I analyserne i denne publikation er der ikke på samme måde fokus på ophobningen af dårlige levevilkår. Her ses der på befolkningens fordeling på en række levevilkårs-komponenter på centrale områder som indkomst, forbrug, arbejdsmarked, bolig og helbred.
- Debat om fattigdom* Men der er et særligt fokus på fattigdom. Der har i Danmark været en livlig debat om, hvem der kan anses for at være fattige, hvor mange der er fattige, og hvordan andelen af fattige har udviklet sig over tid. Der findes ikke her i landet en officiel fattigdomsgrænse, men der findes internationalt en konsensus om, at *risikoen for fattigdom* kan måles ved at se på den andel af befolkningen, der har en indkomst efter skat på 50 eller 60 pct. af medianindkomsten. I disse internationale målinger gennemført af bl.a. EU og OECD anvendes ofte indkomstoplysninger fra SILC-undersøgelsen til at sammenligne risikoen for fattigdom mellem lande. Denne risiko er gennemgående meget lav her i landet i forhold til andre lande.
- I denne publikation foretages en analyse af risikoen for fattigdom både ved at anvende oplysninger fra Danmarks Statistiks statistiskregistre og ved at anvende data fra SILC-undersøgelsen.

1.2 Hovedresultater

Publikationen tegner et bredt billede af levevilkårene i dagens Danmark.

Variationerne i levevilkårene er gennemgående små

Der er selvfølgelig variationer i befolkningens levevilkår. Nogen har bedre vilkår end andre. Men variationerne er gennemgående små og ikke særligt overraskende. Det er fx ikke overraskende, at unge under uddannelse har dårligere økonomiske forhold end resten af befolkningen, eller at folk over 76 år har dårligere helbred end resten af befolkningen. Skal man pege på grupper i befolkningen, der på de fleste levevilkårsområder har det ringere end resten af befolkningen, er det de arbejdsløse, folk udenfor erhverv - typisk førtidspensionister og andre overførselsindkomstmodtagere i den erhvervsaktive alder - og på nogen områder også enlige forsørgere.

Levevilkår skifter over tid

I den forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på to forhold. Det første er, at den enkeltes situation kan skifte over tid. De fleste arbejdsløse kommer i beskæftigelse igen på et tidspunkt. De fleste uddannelsessøgende kommer i job på et tidspunkt efter afsluttet uddannelse. Mange enlige forsørgere bliver en del af en familie med to voksne - igen. Og netop familiesituationen er det andet forhold, man skal have for øje. Arbejdsløse og andre overførselsindkomstmodtagere vil i mange tilfælde være en del af en familie, hvor den anden voksne - partneren eller ægtefællen - kan være i beskæftigelse. Og det har alt andet lige betydning for levevilkårene også for den arbejdsløse.

I det hele taget er forholdet mellem individ og husstand vigtigt.

Husstanden har en central betydning for levevilkårene

Derfor gennemgås det nøjere i kapitel 2. De 5,6 mio. indbyggere i Danmark fordeler sig på 2,6 mio. husstande. Sætter man fokus på husstandene, så er 61 pct. af dem husstande, hvor der bor mere end en person, mens 39 pct. af husstandene består af en person. Men her er det vigtigt at være opmærksom på, at det man tæller er husstande. Tæller man i stedet personer, så er det kun 18 pct. af indbyggerne i Danmark, der bor alene. 82 pct. bor sammen med andre.

Økonomi og levevilkår hænger sammen

Økonomi og levevilkår hænger snævert sammen. I kapitel 3 ses der nærmere på danskernes indkomstforhold og på risikoen for fattigdom. Det er et område, hvor det er vigtigt at holde tungen lige i munden og have måleenheder og begreber på plads, så man ved, hvad man taler om. Derfor gør kapitlet en del ud af at forklare begreber og forhold som *den disponible indkomst* og ækvivalensfaktor. Det sidste har at gøre med det forhold, at forbrugsmulighederne for den enkelte er påvirket af, hvor mange medlemmer der er i den pågældendes husstand.

Risiko for fattigdom

I kapitel 3 forklares også det internationalt anvendte begreb *risiko for fattigdom*. Det er af EU defineret som en indkomst efter skat, der er lavere end 60 pct. af medianindkomsten. I dagens Danmark svarer det til en indkomst på 10.500 kr. om måneden.

12 pct. lever i risiko for fattigdom ...

12,4 pct. af danskerne lever ud fra denne definition i risiko for fattigdom. Men der er stor forskel mellem forskellige socioøkonomiske grupper. Stort set alle studerende - 96 pct. - lever i risiko for fattigdom. Men da de allerfleste studerende efterfølgende får et - i mange tilfælde vellønnet - job, er det måske ikke et stort problem. Der er også mange arbejdsløse, personer udenfor erhverv og selvstændige, der lever i risiko for fattigdom. Og 11 pct. af alle børn under 16 år lever i en familie med risiko for fattigdom.

Anvender man i stedet en grænse på 50 pct. af medianindkomsten - således som den internationale økonomiske samarbejdsorganisation OECD gør i sine analyser - så falder andelen af danskere i risiko for fattigdom fra 12,4 pct. til 7,4 pct. Der er ikke tale om en halvering men om et fald på 5 procentpoint, hvilket er meget i statistisk sammenhæng.

Og ser man på, hvor mange med risiko for fattigdom, der har befundet sig i den situation i længere tid, så viser det sig, at 145.000 af dem, der med 60 pct.-grænsen var i risiko for fattigdom i 2010, havde været det i mindst 5 år i træk.

Det svarer til 2,6 pct. af befolkningen.

... svarende til 684.000 danskere

Det er særligt blandt pensionister, øvrige udenfor arbejdsmarkedet samt selvstændige at en vis del befinder sig i risikogruppen i flere år i træk, men selv i disse grupper gælder det kun for mellem en tredjedel og en fjerdedel af gruppen.

Det kan derfor diskuteres, hvor præcist dækkende begrebet *risiko for fattigdom* er. I det hele taget er det ikke så ligetil at opstille et statistisk mål for fattigdom og indkomstulighed.

Andre fattigdomsmål

I kapitel 4 diskuteres og analyseres forskellige fattigdomsmål.

Lav arbejdsintensitet og materiel afsavn

I den overfor nævnte SILC undersøgelse anvendes to andre 'fattigdomsmål': Lav arbejdsintensitet og materielle afsavn. Lav arbejdsintensitet er defineret som en arbejdsindsats, der på årsplan er mindre end 25 pct. af det, den ville have været i et almindeligt fuldtidsjob. Materielle afsavn er fraværet af goder - som fx et ordentligt måltid mad hver anden dag, telefon, bil, vaskemaskine eller en uges ferie væk fra hjemmet hvert år - fordi man ikke har råd til det. Der måles på i alt ni områder, og hvis man ikke har råd til goderne på tre af disse ni områder, er man omfattet af målet for *materielle afsavn*.

Fattigdom består af flere faktorer

Der er en vis variation i hvem og hvor mange, der er omfattet af hver af de tre fattigdomsindikatorer, risiko for fattigdom, lav arbejdsintensitet og materielle afsavn - men ser man på hvor mange, der er omfattet af alle tre indikatorer på én gang, så er det 78.000 personer. I denne beregning indgår børn, uddannelsessøgende under 25 år og personer over 60 år ikke. De 78.000 svarer til ca. 10 pct. af den gruppe, der indgår i beregningen.

Endnu en måde at belyse spørgsmålet om økonomi og levevilkår på er at spørge folk, om de har let eller svært ved at få pengene til at slå til.

Halvdelen svarer, at de har meget let (22 pct.) eller let (28 pct.) ved det, mens 9 pct. har svært (5 pct.) eller meget svært (4 pct.) ved at få pengene til at slå til.

Der er ikke overraskende en klar sammenhæng mellem indkomstniveau, og om man har let eller svært ved at få pengene til at slå til. Blandt de 25 pct. af danskerne med de højeste indkomster (4. kvartil) svarer 95 pct., at de har let eller nogenlunde let ved det.

Men også blandt grupper med relativt lave indkomster går det rimeligt med at få pengene til at slå til. Uddannelsessøgende er som tidligere nævnt en gruppe, hvor over 95 pct. er i risiko for fattigdom, men det er kun 21 pct. af de uddannelsessøgende, der svarer, at de har svært (7 pct.) eller meget svært (14 pct.) ved at få pengene til at slå til. Derimod er de enlige forsørgere en gruppe, hvor der er en relativt stor andel, der har svært (18 pct.) eller meget svært (14 pct.) ved at få pengene til at slå til.

Den offentlige sektor påvirker befolkningens levevilkår

I et samfund som det danske spiller ydelser fra den offentlige sektor en ikke ubetydelig rolle for befolkningens levevilkår. Det ses der nærmere på i kapitel 5.

Den offentlige sektors forbrug kan deles op i individuelt og kollektivt offentligt forbrug. Det individuelle offentlige forbrug, som tegner sig for 71 pct. af det samlede offentlige forbrug, er den del, der kommer direkte tilbage til den enkelte borger. Det kollektive offentlige forbrug er fx udgifter til administration, forsvar, retsvæsen, politi, veje mv., der ikke meningsfyldt kan deles ud på enkeltmodtagere.

Omfordeling fra erhvervsaktive til personer udenfor arbejdsmarkedet

Formålet med en velfærdsstat som den danske er i høj grad at omfordele fra de erhvervsaktive til personer udenfor arbejdsmarkedet. Det gælder især en omfordeling til børn og unge på den ene side og ældre på den anden side. Men det gælder også i forhold til de personer i de erhvervsaktive aldre, der ikke er selv-forsørgende fx de arbejdsløse og førtidspensionister.

Finansieringen af omfordelingerne

Analyserne i kapitel 5 viser, at denne målsætning i vid udstrækning kan genfindes i fordelingen og finansieringen af det individuelle offentlige forbrug. Børn, unge, pensionister - og ikke mindst uddannelsessøgende - får langt mere fra den offentlige sektor, end de betaler i form af skat, afgifter mv. Det gælder også for arbejdsløse og folk udenfor erhverv - mens de erhvervsaktive betaler langt mere end de får fra den offentlige sektor. Enlige med børn, som andre analyser i publikationen har vist, er en gruppe med relativt hyppige levevilkårsmæssige problemer, får også i gennemsnit mere fra den offentlige sektor, end de betaler.

Arbejdsmarkedet spiller en afgørende rolle for levevilkårene

Arbejdsmarkedet spiller en afgørende rolle for danskernes levevilkår. Gennemgående er danskerne et arbejdsomt og flittigt folk. Der er i alt 2,7 mio. danskere på arbejdsmarkedet. 2,5 mio. er lønmodtagere mens 0,2 mio. er selvstændige. 1,8 mio. - altså to tredjedele - er privatansatte, mens 0,9 mio. - en tredjedel - er offentligt ansatte. Man afgrænser arbejdsstyrken som den del af befolkningen, der er ældre end afgangsalderen fra folkeskolen og yngre end folkepensionsalderen, dvs. befolkningen mellem 16 og 64 år.

Høj erhvervsfrekvens

I den aldersgruppe er erhvervsfrekvensen 74,5 pct. Den er lavere for personer under 30 år, fordi en hel del uddanner sig, og for personer over 61 år, fordi en del trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet før folkepensionsalderen. Derimod er den højere for personer mellem 30 og 60 år - i nogen aldersgrupper i det aldersinterval nærmer den sig 90 pct.

Stor variation i arbejdstiden

Så der er altså rigtigt mange danskere, der arbejder. Og der er en hel del, der arbejder ret meget. Den almindelige ugentlige arbejdstid i Danmark er som bekendt 37 timer om ugen. Men det er kun 40 pct., af dem der arbejder, der har en arbejdstid på netop 37 timer om ugen. 30 pct. har en arbejdstid på mere end 37 timer - i den gruppe er det flere mænd end kvinder - mens andre 30 pct. har en arbejdstid på mindre end 37 timer om ugen - i den gruppe er der flere kvinder end mænd.

Boligforhold og levevilkår

Boligforhold er også vigtige for levevilkårene. Det ses der nærmere på i kapitel 7.

De fleste danskere ejer deres bolig. 62 pct. bor i ejerbolig, mens 38 pct. bor til leje. De fleste bor i parcelhus (55 pct.) eller rækkehus (13 pct.), mens 30 pct. bor i etagebolig.

I tidligere tiders undersøgelser af befolkningens levevilkår blev der lagt en del vægt på at måle på faciliteter i boligerne som eget toilet og bad. I dagens Danmark spiller det en meget lille rolle. Det er kun under 2 pct. af boligerne, at der ikke er bad eller adgang til bad.

Boligudgifterne vejer tungt

For de allerfleste danskere er boligudgiften den største enkeltudgift i budgettet. På trods af det har de fleste indrettet sig således, at de ikke oplever boligudgifterne som en byrde. Det gælder for 70 pct. af befolkningen, mens de resterende oplever boligudgiften som noget af en byrde (23 pct.) eller en tung byrde (7 pct.). Igen er det blandt de arbejdsløse (14 pct.), de uddannelsessøgende (16 pct.), blandt folk ude af erhverv (29 pct.) og blandt de enlige forsørgere (21 pct.), at der er den største andel, der oplever boligudgifterne som en tung byrde.

Generelt god boligstandard ...

I SILC er danskerne blevet spurgt om tilfredshed og problemer med og omkring boligen. Svarene viser alt i alt, at boligstandarden er høj, og at folk i det store og hele er tilfreds med boligens placering og omgivelser.

11 pct. ville gerne have en større bolig, mens det er ret få procent, der peger på fugt (8 pct.), utæt tag (4 pct.), råd eller svamp (7 pct.) eller en for mørk bolig (5 pct.) som et problem.

- ... dog højt støjniveau* Det mest udbredte problem er støj fra naboer og trafik. På det område har 21 pct. et problem - flere i lejeboliger (30 pct.) end i ejerboliger (14 pct.) Også hærværk, vold og anden kriminalitet i nabolaget er der nogen (15 pct.), der klager over - igen flere i lejeboliger (19 pct.) end i ejerboliger (12 pct.).
- Helbredsforholdene er overvejende gode* Kapitel 8 drejer sig om danskernes helbredsforhold. De fleste vurderer selv, at de har et virkeligt godt (26 pct.) eller et godt (43 pct.) helbred. 22 pct. svarer, at deres helbred er nogenlunde, mens 9 pct. af befolkningen vurderer, at deres helbred er dårligt (6 pct.) eller meget dårligt (3 pct.).
- Egenvurderingen af helbred falder med alderen. Under halvdelen (47 pct.) af de på 76 år eller derover vurderer, at de har et virkeligt godt (14 pct.) eller et godt (33 pct.) helbred. I den aldersgruppe har 16 pct. et dårligt (10 pct.) eller et meget dårligt (6 pct.) helbred.
- Mødet med sundhedssystemet er aldersafhængigt* Danskernes kontakt til sundhedssystemet i form af kontakter til læge eller indlæggelse på sygehus er også i høj grad aldersbetinget. Jo ældre man er, jo oftere går man til læge, og jo oftere har man været indlagt på sygehus.
- Tandlægebesøg er danskerne ikke helt så flittige med, som den anbefaling om to gange om året, som ofte fremføres. Faktisk går omkring en tredjedel af de voksne ikke til tandlægen overhovedet.
- Socialt netværk og fritidsaktiviteter* Publikationens sidste kapitel handler om vores sociale netværk og fritidsaktiviteter.
- I SILC-undersøgelsen spørges der bl.a. til, i hvilken udstrækning danskerne mindst en gang om måneden mødes med venner og bekendte til noget mad eller drikke.
- Det gør næsten alle (89 pct.), men der er nogen grupper i befolkningen, blandt andet de arbejdsløse, hvor en vis del (21 pct.) svarer, at det gør de ikke, fordi de ikke har råd.
- Tilsvarende når der spørges til deltagelse i fritidsaktiviteter som fx sport, biograf eller koncert. Her deltager 71 pct. regelmæssigt, men 30 pct. af de arbejdsløse og 17 pct. af personerne ude af erhverv svarer, at det gør de ikke, fordi de ikke har råd.

1.3 Husstande eller individer

De emner, som denne publikation belyser, kan opdeles i to hovedgrupper: Husstanden eller familien og den enkelte person.

- Husstand og familie ...* For nogle emner er det husstanden eller familien, der er det naturlige udgangspunkt. Det gælder fx, når indkomst eller forbrug skal belyses, idet en husstand jo har en høj grad af fælles økonomi.

- ... eller den enkelte person?* For andre emner er det naturlige udgangspunkt den enkelte person. Det gælder fx helbredsforhold og social deltagelse.
- Standardiserede husstandstyper* Når det gælder opgørelser, der tager udgangspunkt i husstanden, er det tilstræbt at benytte samme inddeling af husstandene i alle tabeller, nemlig en inddeling efter husstandstype, indkomstgruppe, hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status og alder. Før inddelingen efter hovedindkomstmodtagerens forhold skal det ved vurderingen af oplysningerne tages i betragtning, at inddelingen netop er sket ud fra hovedindkomstmodtagerens forhold, mens husstanden som sådan godt kan bestå af personer med en anden socioøkonomisk status og alder end hovedindkomstmodtageren. Fx vil en husstand, hvor hovedindkomstmodtageren er 36-45 år, ofte også rumme børn samt en ægtefælle eller partner.
- Personinddeling* Når det gælder opgørelser, der tager udgangspunkt i den enkelte person, foretages en inddeling efter personens alder og socioøkonomiske status.
- I en del af persontabellerne indgår kun personer på 16 år og derover, idet kun disse personer er blevet interviewet til SILC-undersøgelsen.
- Befolkningsstatistikens husstandsinddeling* I kapitel 2 bygger oplysningerne om husstandstype på Danmarks Statistiks registerbaserede befolkningsstatistik om husstande og familier. I alle andre tabeller benyttes en simplificeret husstandsinddeling: Alle personer på 18 år og over er voksne og alle 0-17-årige er børn. En husstand bestående af to voksne og et barn bliver derfor til husstandstypen par med børn. For husstande med børn skelnes mellem om hovedpersonen, dvs. personen med størst indkomst, er under 60 år, 60 år eller ældre. Denne aldersgrænse er medtaget, da personerne på 60 år og ældre ofte vil være trådt ud af arbejdsmarkedet. For børnefamilierne inddeles ikke efter alder, da de voksne i stort set alle børnefamilier er under 60 år. Husstande bestående af tre eller flere voksne danner deres egen husstandstype, der ofte vil være et par med et hjemmeboende barn på 18 år eller derover.
- Inddeling i indkomstgrupper* I en del tabeller indgår der oplysninger om husstandens indkomstgruppe i fire såkaldte kvartiler. Denne inddeling er sket ved først at beregne, hvor stor en indkomst husstandsmedlemmerne har tilsammen. Herefter justeres der for husstandens størrelse og sammensætning på børn og voksne, således at man bedre kan sammenligne situationen for husstande af forskellig størrelse, idet man i fx en husstand bestående af to voksne ikke behøver at have en indkomst, der er dobbelt så stor som i en husstand med kun en voksen for at have samme 'levefod', idet der er nogle 'stordriftsfordele' ved at være flere om at dele udgifterne. Mht. børnene går man ud fra, at de ikke behøver at have et lige så stort forbrug som voksne for at opnå samme velfærd. Når den samlede indkomst er justeret på denne måde, sorteres husstandene efter indkomstens størrelse og inddeles i fire grupper med lige mange husstande i hver. 1. kvartil er den fjerdedel af alle husstande, der har de laveste indkomster, mens 4. kvartil er den fjerdedel med de højeste indkomster.

*Personer og socio-
økonomisk status*

I mange tabeller indgår oplysning om enten personens eller hovedindkomstmotagerens socioøkonomiske status.

- Inddelingen bygger på personens væsentligste indkomstkilde i kalenderåret. For SILC bygger inddelingen efter socioøkonomisk status på situationen i kalenderåret før interviewet, så der kan være sket ændringer i den socioøkonomiske status frem til interviewtidspunktet.
- Under lønmodtagere på grundniveau indgår også lønmodtagere med ukendt stilling.
- Under arbejdsløse indgår arbejdsløse, der har modtaget arbejdsløshedsdagpenge i mindst et halvt år. Arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere er optalt under ”ude af erhverv i øvrigt”.
- Uddannelsessøgende omfatter personer under uddannelse, der højst har en erhvervsindkomst på 54.500 kr. - dvs. at mange studerende med et halvdags studenterjob ikke bliver talt som studerende, men som lønmodtagere.

To typer data: Tabellerne bygger på to datakilder:

*Registre og
interviews*

- Registerbaserede oplysninger, der er dannet ud fra en række administrative registre. Disse opgørelser omfatter hele landets befolkning eller en velafgrænset del af den, og de er derfor ikke præget af stikprøveusikkerhed.
- Interviewbaserede opgørelser byggende på enten SILC, Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse eller Arbejdskraftundersøgelsen. Disse opgørelser vil være præget af en vis stikprøveusikkerhed, så små forskelle i dataene om enkeltgrupper af husstande osv. behøver ikke at være et udtryk for virkelige forskelle, men kan være rent tilfældige. I undersøgelserne indgår kun private husstande. Personer, der fx bor i en døgninstitution, er i fængsel eller er langtidsindlagt på hospital, indgår derfor ikke. I praksis indgår hjemløse heller ikke. For nogle opgørelser er det nødvendigt at være opmærksom på dette forhold.

2. Husholdningsstrukturen

Familien har stor virkning på levevilkårene

Familien er for de fleste mennesker et af de mest centrale omdrejningspunkter i deres tilværelse. Det gælder både økonomisk, socialt og kulturelt. Derfor har familien stor betydning for det enkelte familiemedlems levevilkår. Dette kapitel gør rede for de statistiske afgrænsninger af familie, der anvendes i de efterfølgende kapitler, herunder den forskel på afgrænsningerne, der er mellem den registerbaserede statistisk og den spørgeskemabaserede statistik i Statistics on Income and Living Conditions (SILC) og Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse.

Familien er helt central i forståelsen af levevilkårene

Danskerne bor og lever i familier, men man bor meget sjældent sammen med hele familien. Som voksen bor man ofte sammen med en ægtefælle eller partner. I den forbindelse har nogle valgt at gifte sig, mens andre foretrækker at leve i andre former for parforhold. Nogle har hjemmeboende børn – og det drejer sig både om dine, mine og vores børn. Andre har valgt at bo alene, evt. sammen med børn. Bo- og familietyperne er utallige. Alene familier med børn har Danmarks Statistik optalt 37 typer af (Nyt fra Danmarks Statistik nr. 214, 2012). For bare nogenlunde at kunne belyse samlivsformerne i noget tællebart og overskueligt har man udviklet nogle statistiske husstandsbegreber, der er nyttige til belysning af en række almindelige levevilkårskomponenter.

Samspillet mellem familien, husstanden og den enkelte person

Levevilkår er som sådan noget, der vedrører hver enkelt person, men de konkrete levevilkår hænger ofte sammen med den husstand, som man bor i, hvis man ikke bor alene. Fx kan risiko for fattigdom bedst vurderes i sammenhæng med husholdningsstrukturen. Børn er ikke i sig selv fattige, men kan godt leve i fattige husstande. Ligeledes kan en persons midlertidige indkomstbortfald kraftigt udjævnes, hvis personen bor i en husstand, hvor supplement fra andre indkomster eller formuer i husstanden kan finde sted. Stabile bolig- og familieforhold spiller også positivt ind på personers indlæringsforhold, sundhedstilstand, levealder mv. Husholdningsstrukturen viser også noget grundlæggende om familiemønstre og traditioner, fx hvornår børn flytter hjemmefra, og hvornår ældre flytter i ældrebolig eller på institution.

2.1 Registerbaseret opgørelse af husstande og familier

Registerbaserede oplysninger om familien

Danmarks Statistiks befolkningsstatistik definerer husstande og familier ud fra oplysninger i CPR-registret. En husstand defineres som bestående af en eller flere personer, der bor på samme adresse. Alle personer på adressen regnes med til husstanden uanset familieforhold. En husstand består af en eller flere familier. En familie består af en eller flere personer, der bor på samme adresse, og som er knyttet til hinanden af relationer, der kan aflæses af de tilgængelige registeroplysninger. Arten af relationer er bestemmende for, hvilken familietype der er tale om.

- Enlige, par og ikke-hjemmeboende* Der er tre hovedgrupper af familietyper: enlige, parfamilier og ikke-hjemmeboende børn. Kun de to første grupper kan have hjemmeboende børn under 25 år. Den sidste gruppe er af forholdsvis ubetydelig størrelse.
- Familietyper* En parfamilie består af to voksne personer, der udgør et par af en af de fire nedenstående partyper, samt parrets eventuelle hjemmeboende børn under 25 år. Både fællesbørn og særbørn regnes med. I en familie bestående af en enlig med eller uden hjemmeboende børn under 25 år er den enlige en voksen, der ikke indgår i en af de fire partyper. Et ikke-hjemmeboende barn er under 18 år, bor ikke sammen med nogen af sine forældre, indgår ikke i et par og har ikke selv hjemmeboende børn. En familie består således af højst to generationer. Hvis tre generationer bor sammen, vil der være tale om to eller flere familier ifølge den her anvendte familiedefinition.
- Børn* **Børn** kan være enten hjemmeboende eller ikke hjemmeboende. I begge grupper er det en betingelse, at personerne aldrig har været gift, ikke selv har børn, og ikke indgår i et samboende par. Hjemmeboende børn bor hos mindst én af forældrene og er under 25 år (foruden at opfylde ovenstående betingelser). De ikke hjemmeboende børn skal være under 18 år. De udgør hver især deres egen familie.
- Voksne* **Voksne** består af alle over 25 år, samt 18-24-årige, der ikke er hjemmeboende, og desuden af personer under 18 år, der enten er eller har været gift, selv har børn eller lever i par.
- Ægtepar* Familietypen **ægtepar** omfatter familier bestående af en mand og en kvinde, der er gift med hinanden, samt deres eventuelle hjemmeboende børn under 25 år. Et par, der er skilt fra hinanden, men bor sammen igen regnes ikke for et ægtepar i denne sammenhæng.
- Registrerede par* To personer af samme køn, der har indgået **registreret partnerskab**, udgør en familie sammen med deres eventuelle hjemmeboende børn under 25 år. Fra den 15. juni 2012 kan også personer af samme køn indgå ægteskab, så efter denne dato vil der ikke mere optræde nye registrerede partnerskaber.
- Samlevende par* **Samlevende par** er en mand og en kvinde, der bor sammen uden at være gift med hinanden, og som har fælles børn, uanset alder på børnene, og uanset om de bor hjemme eller ej.
- Parfamilie* Hvis et par hverken er gift med hinanden eller har fællesbørn, regnes de alligevel som en **parfamilie**, hvis de er af hvert sit køn og har en aldersforskel på mindre end 15 år. Endvidere er det en betingelse, at de ifølge CPR's oplysninger ikke er nært beslægtede, således at fx en bror og en søster, der bor sammen, ikke bliver regnet for en parfamilie. Personer på ned til 16 år kan indgå i samboende par og regnes således som voksne.

2.2 Husstande 2012

Danske husstande i 2012 I 2012 fordelte 5,6 mio. danskere sig på 2,6 mio. husstande. Det er mest almindeligt at bo i en en-familie-husstand, mens 7 pct. af husstandene består af mere end én familie. 38 pct. af husstandene består af en enlig mand eller kvinde uden børn, men de udgør kun 18 pct. af personerne. 63 pct. af befolkningen bor i en parfamilie med eller uden børn.

Tabel 2.1 Husstande - fordelt efter husstandstype og antal personer i husstanden. 1. januar 2012

	Husstande med én familie					I alt	Husstande bestående af flere familier	Husstande i alt
	Enlig mand med/uden børn	Enlig kvinde med/uden børn	Ægtepar med/uden børn	Par i øvrigt med/uden børn	Ikke-hjemmeboende børn under 18 år			
	----- antal husstande -----							
I alt	495 458	660 879	954 155	297 272	1 402	2 409 166	184 387	2 593 553
1 person ...	468 396	529 590	.	.	1 402	999 388	.	999 388
2 personer ..	20 630	71 422	522 806	173 958	.	788 816	67 238	856 054
3 personer ..	5 369	45 951	134 800	61 427	.	247 547	54 539	302 086
4 personer ..	911	11 018	209 783	47 978	.	269 690	25 852	295 542
5 personer ..	126	2 144	72 060	11 352	.	85 682	18 587	104 269
6 personer ..	21	518	12 000	2 026	.	14 565	10 002	24 567
7 eller flere .	5	236	2 706	531	.	3 478	8 169	11 647

Flere tal findes på www.statistikbanken.dk/fam55n

I Danmark er der i 2012 184.000 husstande med tilsammen 641.000 personer, der består af flere familier, hvoraf 18.000 af husstandene med 146.000 personer bestod af seks personer eller flere. Husstande med flere familier dækker bl.a. over institutioner.

Tabel 2.2

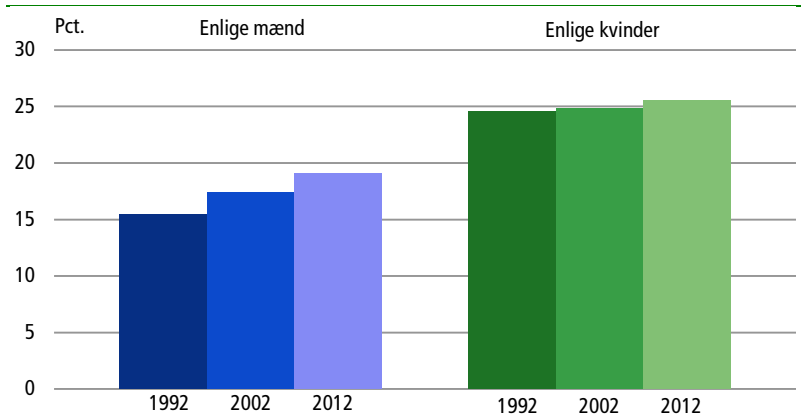
**Personer - fordelt efter husstandstype og antal personer i husstanden.
1. januar 2012**

	Personer i husstande med én familie					I alt	Husstande bestående af flere familier	Husstande i alt
	Enlig mand med/uden børn	Enlig kvinde med/uden børn	Ægtepar med/uden børn	Par i øvrigt med/uden børn	Ikke-hjemmeboende børn under 18 år			
	antal personer							
I alt	530 199	869 945	2 741 375	796 888	1 402	4 939 809	640 707	5 580 516
1 person . . .	468 396	529 590	.	.	1 402	999 388	.	999 388
2 personer . .	41 260	142 844	1 045 612	347 916	.	1 577 632	134 476	1 712 108
3 personer . .	16 107	137 853	404 400	184 281	.	742 641	163 617	906 258
4 personer . .	3 644	44 072	839 132	191 912	.	1 078 760	103 408	1 182 168
5 personer . .	630	10 720	360 300	56 760	.	428 410	92 935	521 345
6 personer . .	126	3 108	72 000	12 156	.	87 390	60 012	147 402
7 eller flere .	36	1 758	19 931	3 863	.	25 588	86 259	111 847

Flere tal findes på www.statistikbanken.dk/fam122n og [fam133n](http://www.statistikbanken.dk/fam133n)

Enlige mænd og kvinder Andelen af husstande, der består af en enlig mand, er steget fra 16 pct. i 1992 til 19 pct. i 2012. For kvinderne har der været en lille stigning fra knap 25 pct. til godt 25 pct.

Figur 2.1 **Enlige mænd og kvinders andel af husstande**

Andelen af enlige stiger med alderen

Den relativt store stigning i andelen af enlige, der ses både blandt mænd og kvinder på 85 år og derover, er udtryk for en ændring i de ældres boligform, og er ikke udtryk for, at der er færre i parfamilier i denne gruppe. Der har været en gradvis udskiftning af plejehjem med pleje- og ældreboliger. I pleje- og ældreboliger har beboeren sin egen adresse og registreres derfor som boende i egen husstand. Plejehjem har én institutionsadresse, og plejehjemsbeboere vil derfor blive registreret som beboere i en husstand bestående af flere familier.

Tabel 2.3 Ældre - fordelt på køn og husstandstype. 1992 og 2012

	70-74 år	75-79 år	80-84 år	85-89 år	90-94 år	95 år og derover
	antal					
Mænd						
1992						
Enlige mænd ..	19 791	18 079	14 065	7 417	2 401	443
Par	63 498	42 227	22 052	7 047	1 362	147
Andre husstan- de bestående af flere familier ..	8 202	6 351	4 668	3 010	1 494	468
I alt	90 228	91 491	66 657	40 785	17 474	5 257
2012						
Enlige mænd ..	25 001	20 570	17 336	11 973	5 156	1 303
Par	78 542	51 098	28 826	12 324	2 995	328
Andre husstan- de bestående af flere familier ..	5 795	3 470	1 991	987	328	90
I alt	105 875	109 338	75 138	48 153	25 284	8 479
Kvinder						
1992						
Enlige mænd ..	57 477	59 937	51 533	28 785	9 394	1 703
Par	49 475	28 250	12 358	3 073	421	28
Andre husstan- de bestående af flere familier ..	9 755	9 286	9 740	8 563	4 814	1 577
I alt	114 647	116 707	97 473	73 631	40 421	14 629
2012						
Enlige mænd ..	49 917	51 131	49 093	40 311	20 910	6 362
Par	65 586	36 852	17 158	5 767	1 049	84
Andre husstan- de bestående af flere familier ..	5 749	4 145	2 918	1 844	933	297
I alt	117 971	121 252	92 128	69 169	47 922	22 892

2.3 Husstandsbegrebet i SILC og forbrugsundersøgelsen

Forskellige husstandsbegreber

I SILC og i Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse anvendes et lidt andet husstandsbegreb end i Danmarks Statistiks registerbaserede statistik.

Udgangspunktet i SILC og i forbrugsundersøgelsen er husstanden betragtet som økonomisk enhed, dvs. en gruppe personer, der bor sammen og har en høj grad af fællesøkonomi. Personer i fælleshusholdninger (fængsler, langtidsindlagte på hospitaler, visse institutioner mv.) er ikke omfattet af undersøgelsen, da det er svært eller umuligt at adskille den private økonomi fra institutionernes økonomi. Disse personer, der derfor er udeladt af SILC og forbrugsundersøgelsen, udgør dog kun et par procent af landets befolkning.

Hjemløse indgår ikke

Hjemløse indgår desuden heller ikke i forbrugsundersøgelsen, da interviewet gennemføres ved et besøg på adressen, hvilket i sagens natur ikke kan lade sig gøre, hvis den pågældende ikke har en egentlig bopælsadresse. I SILC kan hjemløse i princippet indgå, men gør det nok i praksis ikke.

I modsætning til den registerbaserede statistik overlades det i SILC og forbrugsundersøgelsen til husstanden selv at foretage afgrænsningen af, hvilke personer der tilhører den økonomiske enhed og dermed husstanden. Denne afgrænsning sker ved et interview, der foretages med et af husstandens medlemmer. Ved afgrænsningen tages udelukkende udgangspunkt i, om de enkelte personer tilhører samme økonomiske enhed, hvorimod formelle forhold som ægteskab osv. ikke er relevant.

Små forskelle

I langt de fleste tilfælde er der ikke nogen forskel på den registerbaserede afgrænsning af husstanden eller familien i forhold til husstandens egen afgrænsning. Når husstandene i SILC og forbrugsundersøgelsen inddeles efter husstandstype, tages der normalt ikke hensyn til, om et par er gift eller ej, eller om parret er af forskelligt eller samme køn. Der tages normalt heller ikke hensyn til hjemmeboende børns alder, blot de tilhører den samme økonomiske enhed.

3. Indkomst og risiko for fattigdom

I dette kapitel gøres der rede for og belyses begreberne '*den disponible indkomst*' og '*risiko for fattigdom*'.

Kapitlet skal ses i sammenhæng med de to efterfølgende kapitler: Kapitel 4, der viser forskellige måder at måle fattigdom på, og kapitel 5, der handler om sammenhængen mellem indkomster og forbrug.

3.1 Den disponible indkomst

Indkomst går til forbrug og opsparing

Den disponible indkomst er den del af den personlige indkomst, som kan omsættes enten til forbrug eller til opsparing. Det er den samlede indkomst efter at der er betalt skat, renter, børnepenge og underholdsbidrag.

Kun legale indkomster indgår

Grundlaget for indkomststatistikken er data fra skattesystemerne. Det indebærer, at kun indkomster, som skattemyndighederne kender til, medtages, mens sorte indkomster i sagens natur ikke indgår.

Lønarbejde er den primære indkomstkilde

Personer, som i 2010 var fuldt skattepligtige i Danmark, har i gennemsnit en samlet indkomst på 307.500 kr. Af disse udgøres de 184.200 kr. af indkomsten af løn. Det svarer til 60 pct. af den samlede indkomst. 16.200 kr. eller 5,3 pct. af indkomsten stammer fra overskud af selvstændig virksomhed.

Pensioner mm.

Indbetalinger på private og overenskomstbestemte pensionsordninger medregnes ikke i den disponible indkomst. Værdien af pensionsordningen medregnes først i den disponible indkomst, når pensionerne udbetales. Private pensionsudbetalinger samt de beløb, som modtages fra offentlige pensioner som førtids-, folke- og tjenestemandspension samt efterløn, udgør tilsammen 50.300 kr. i gennemsnit

Beregnet lejeværdi af ejerbolig

En vigtig komponent i formueindkomsten er lejeværdi af ejerbolig. Denne beregnes, fordi man ved sammenligning af familiers indkomst er nødt til at tage i betragtning, at nogle familier ejer deres bolig, mens andre lejer deres bolig.

Korrigerer man ikke for lejeværdi, vil man ved sammenligning af indkomst for ejer- og lejerfamilier tro, at disse har det samme beløb til rådighed til forbrug, hvis de to familier har samme indkomst. Dette er dog ikke tilfældet, idet familien, som bor til leje, skal betale husleje, og det skal familien, som ejer deres bolig, ikke. Lejeværdien beregnes i princippet ud fra, hvad det ville koste at leje en tilsvarende bolig. Lejeværdi af egen bolig udgør i gennemsnit de 24.200 kr. af den samlede formueindkomst på 32.000 kr. i 2010.

Boliglån

For førstegangskøbere af en ejerbolig vil de fleste have optaget så store lån, at man med rimelighed kan hævde, at renteudgifterne på lånet mindst modsvarer huslejen i en lignende lejebolig. Blandt andet derfor

betegnes renteudgifter i opgørelsen af den disponible indkomst ikke som forbrug, men fratrækkes i den disponible indkomst.

Øvrig formueindkomst

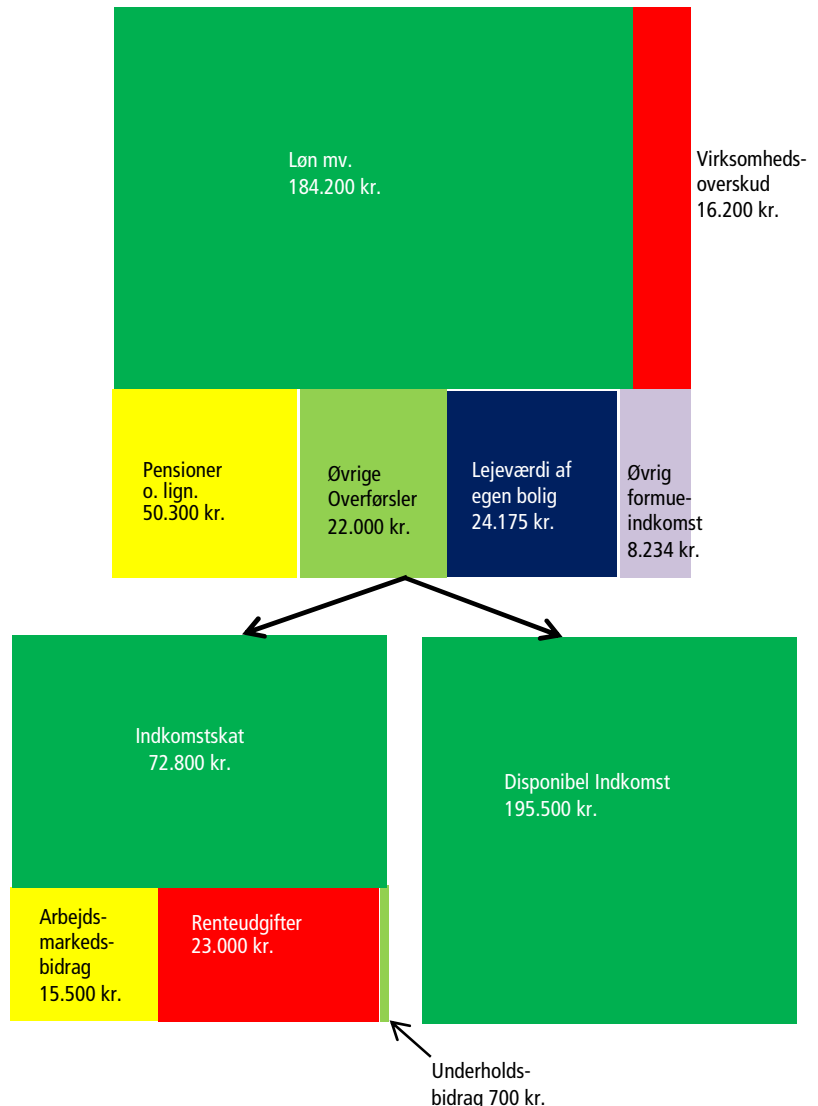
Ud over lejeværdien af egen bolig indgår bl.a. renteindtægter og aktieudbytter under øvrig formueindkomst.

Gennemsnitlig disponibel indkomst på 195.500 kr. i 2010

Af den samlede indkomst på 307.500 kr. betales gennemsnitligt 72.800 kr. i indkomstskatter og 15.500 kr. i arbejdsmarkedsbidrag. Endelig havde befolkningen i 2010 gennemsnitlig renteudgifter for 23.000 kr. Dermed bliver den gennemsnitlige disponible indkomst 195.500 kr.

Figur 3.1

Sammensætning af den disponible indkomst

*Lav indkomst for
15-24 årige*

Tabel 3.1 nedenfor viser, hvordan den disponible indkomst er sammensat fordelt på aldersgrupper. For unge mellem 15 og 24 år var den samlede indkomst før skat gennemsnitligt på 90.000 kr. Heraf var de 22.000 kr. overførselsindkomst, som primært består af SU til studerende. Efter skat har en person mellem 15 og 24 år en personlig gennemsnitlig disponibel indkomst på 66.100 kr. i 2010.

*25-64 årige
har højest indkomst*

For de 25-64 årige er den gennemsnitlige disponible indkomst 232.800 kr. Hovedparten af indkomsten før skat tjenes på arbejdsmarkedet. Således stammer 76 pct. af indkomsten før skat fra enten løn eller overskud af selvstændig virksomhed.

*Pensioner er primær
indkomstkilde for
personer over 65 år*

De ældre over 65 år har en gennemsnitlig samlet indkomst på 247.000 kr., heraf er de 166.200 kr. pensionsudbetalinger, offentlige såvel som private og arbejdsmarkedspensioner. Det svarer til 67,2 pct. af den samlede indkomst. Ser man på formueindkomsten fratrukket renteudgifter er den størst for personer over 65 år.

Tabel 3.1

Indkomsttyper - fordelt på alder. 2010

	15-24 år	25-64 år	Over 65 år	I alt
	tusinde kr.			
Erhvervsindkomst . . .	63,8	288,1	26,3	200,4
Formueindkomst . . .	1,4	35,4	45,4	32,4
Overførsler	22,0	51,3	174,0	72,3
- heraf pensioner . . .	1,9	24,3	166,2	50,3
Øvrig indkomst	2,8	1,5	1,5	1,7
Renteudgifter	1,8	31,3	12,2	23,0
Skat og arbejdsmarkedsbidrag	22,1	112,2	62,1	88,3
Disponibel indkomst	66,1	232,8	172,9	195,5

Kilde: Indkomstregistret 2010

3.2 Familieækvivalering

Forbrugsmulighederne for en person afhænger ikke kun af indkomsten, men også af familiens sammensætning. Til at illustrere dette ser vi på to personer, Anders og Bente. Anders bor alene, mens Bente bor med sin mand og har en lille pige.

*Familiemæssige
stordriftsfordele*

Der er en række stordriftsfordele ved at bo flere sammen. Bente og hendes mand kan for eksempel dele udgiften til et avisabonnement, internetadgang og tv-licens, hvor Anders selv skal betale disse udgifter. Bentes familie har givetvis behov for lidt mere plads end Anders men har fortsat kun behov for ét køkken, ét badeværelse og én vaske-maskine. Ligeledes vil Bente og hendes mand oftere end Anders få glæde af mængderabatter, når de er på indkøb, og på ferierejsen kan de leje sig ind på et relativt billigt dobbeltværelse i stedet for et enkeltværelse. Hertil kommer, at der er en række forbrugsudgifter, som børn

normalt ikke har - fx udgifter til tobak, spiritus, fagforeningskontingent, transport osv. Et barn kan derfor opnå samme velfærdsniveau billigere end en voksen.

Korrektion er nødvendig for at kunne sammenligne

For at korrigere for de fordele, som der er ved at bo flere sammen, beregnes en ækvivaleringsfaktor. Til det bruges flere forskellige ækvivaleringskalaer nationalt og internationalt, idet der ikke er enighed om, hvilken der er den bedste. Danmarks Statistik har i den generelle indkomststatistik siden 2002 valgt at benytte OECD's modificerede skala, hvor første voksen har vægten 1, anden voksen og børn over 14 år har vægten 0,5, og børn under 15 år har vægten 0,3. Dvs. at Bentes familie med to voksne og et barn får en ækvivalensfaktor på 1,8. Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse har benyttet den samme skala siden 1994 og SILC siden dens start i 2003.

Lad os antage, at Anders har en disponibel indkomst på 250.000 kr. Bente, hendes mand og deres lille pige har tilsammen en indkomst på 450.000 kr. Så beregnes den ækvivalerede disponible indkomst for et familiemedlem som familieindkomsten divideret med ækvivalensfaktoren. Dvs. at Bentes familie får en ækvivaleret indkomst på $450.000 \text{ kr.} / 1,8 = 250.000 \text{ kr.}$

Udligning af velstandsniveauer

Vi antager således, at Anders skal have en disponibel indkomst på 250.000 kr. om året for at opnå samme velfærdsniveau som et par med et barn, hvor parret tilsammen tjener 450.000 kr. efter skat. Det vil med andre ord sige, at Bente og hendes mand hver kan have en disponibel indkomst som er 25.000 kr. mindre end Anders og samtidig opretholde samme levestandard, på trods af at de også har en lille pige at forsørge.

Tabel 3.2 viser forskellen på den samlede disponible indkomst for familier og den ækvivalerede disponible indkomst pr. person i familien fordelt på familietyper. Som det fremgår, er den disponible indkomst og den ækvivalerede disponible indkomst ens for enlige uden børn.

Tabel 3.2 **Gennemsnitlig, samlet disponibel indkomst for familier - fordelt efter familietype. 2010**

	Familier antal	Disponibel indkomst	Ækvivaleret disponibel
		tusinde kr.	
I alt	2 792,5	316,8	215,0
Enlige uden børn under 60 år	790,7	169,9	169,9
Enlige uden børn 60 år og over	501,4	185,1	185,1
Enlige med børn	132,8	253,7	168,0
2 voksne uden børn, hovedperson under 60 år .	372,2	416,1	277,4
2 voksne uden børn, hovedperson 60 år og over	385,4	373,8	249,2
2 voksne med børn	480,0	511,1	243,9
Husstande med mindst 3 voksne	130,1	612,3	266,7

Kilde: Indkomstregistret 2010

Den gennemsnitlige indkomst for enlige uden børn under 14 år er 169.900 kr. og 185.100 kr. for henholdsvis personer under 60 år og ældre. De familier med den største samlede disponible indkomst er ikke overraskende familier med mere end 3 voksne i familien.

Velstandsniveauet er højest for par uden børn

Men ser man i stedet på den ækvivalerede disponible indkomst, som er den disponible indkomst efter at vi har forsøgt at korrigere for familiens størrelse og de stordriftsfordele, der er ved at bo flere sammen, så er velstandsniveauet højest for par uden børn med en ækvivaleret disponibel indkomst på 277.400 kr. i 2010.

3.3 Risiko for fattigdom

I international indkomststatistik, støder man ofte på begrebet *risk of poverty* (ROP) eller på dansk *risiko for fattigdom*.

Grænsen for risiko for fattigdom

To organisationer, som bruger dette mål, er OECD og Finansministeriet. Her betegnes gruppen oftest som personer med en ækvivaleret disponibel indkomst under 50 pct. af medianen. EUs statistiske kontor, Eurostat, definerer gruppen i risiko for fattigdom, som personer med en ækvivaleret disponibel indkomst under 60 pct. af medianen. I nedenstående afsnit betegnes de to mål som henholdsvis *ROP50* og *ROP60*.

Danmarks Statistik har som hovedregel valgt generelt at benytte samme definition som Eurostat - nedenstående afsnit omhandler derfor, med mindre andet er opgivet, *ROP60*.

Forskellig ækvivalering

Ud over forskellen i selve definitionen af grænsen for risiko for fattigdom benytter de forskellige organisationer ikke den samme måde at foretage familieækvivaleringen på, lige som der er forskelle i indkomstdefinitionen.

Forskellig indkomstdefinition og population i kapitel 3 og 4

I dette kapitel benyttes Danmarks Statistiks generelle definition af disponibel indkomst, hvor der på den ene side indgår en beregnet lejeværdi af egen bolig, men hvor på den anden side prioritetsrenterne er fratrukket. I den indkomst, der indgår i SILC i kapitel 4, indgår lejeværdien af egen bolig ikke, og der sker intet fradrag for prioritetsrenterne. Endvidere er populationen ikke den samme: I dette kapitel indgår stort set alle personer i landet, mens kun private husstande indgår i kapitel 4. Det må antages, at de personer, der ikke indgår i SILC i kapitel 4, ofte vil have en lav indkomst - det kan fx dreje sig om hjemløse og beboere i forskellige institutioner, fængsler mv.

Medianindkomsten som mål

Medianindkomsten er den disponible indkomst, som er karakteriseret ved, at halvdelen af befolkningen har indkomster, som er lavere, og halvdelen har indkomster, som er højere end dette beløb. I Danmark var medianen for den ækvivalerede disponible indkomst på 209.700 kr. i 2010. Dermed betegnes en person som værende i risiko for fattigdom, når personen har en disponibel indkomst, som er højst 60 pct. af 209.700 kr. eller 125.820 kr. Dette svarer til ca. 10.500 kr. om måned-

en. Det bemærkes, at man går ud fra, at der er fælles økonomi i husstanden, så alle personer deles lige om den samlede disponible indkomst, uanset hvem der har tjent den. Hvis husstanden som sådan bliver karakteriseret som værende i risiko for fattigdom, så gælder det derfor samtidig alle husstandsmedlemmer.

Der er tale om relativ fattigdom eller indkomstmæssig ulighed

Risiko for fattigdom er således et mål for relativ fattigdom. Målet siger ikke meget om de fattiges faktiske levevilkår, men det fortæller, hvor stor en andel der har en indkomst, som er væsentligt lavere end den almindelige indkomst i samfundet.

At man lever i risiko for fattigdom, er ikke ensbetydende med, at man er fattig. I opgørelsen tages fx ikke hensyn til omfanget af personlig formue eller fremtidige indtægtsmuligheder for studerende.

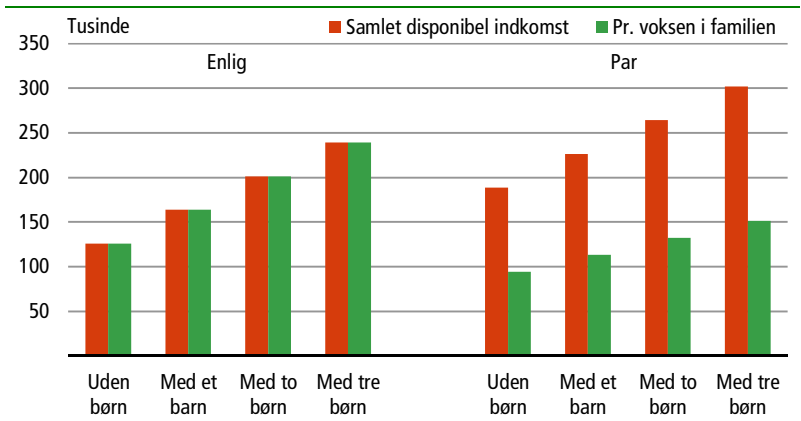
Grænserne for ROP i Danmark i 2010

Figur 3.2 nedenfor viser, hvor stor disponibel indkomst udvalgte familietyper skal have for ikke at havne i gruppen i risiko for fattigdom. En enlig uden børn er i risiko for fattigdom, hvis den disponible indkomst er under 125.400 kr. Et par uden børn vil være i risiko for fattigdom med en indkomst på 188.800 kr.; det svarer til 94.400 kr. pr. voksen i familien, hvilket er 75 pct. af indkomstgrænsen for den enlige.

Jo flere børn man har, des højere er indkomstkravet, hvis man ikke skal havne i gruppen i risiko for fattigdom. En enlig med tre børn skal således have en disponibel indkomst på 239.000 kr. om året.

Figur 3.2

Beløbsgrænser for risiko for fattigdom (60 pct. af medianindkomsten) på familietyper. Disponibel indkomst.

Kilde: Indkomstregistret 2010

Lidt mere end 12 pct. af befolkningen lever med risiko for fattigdom

Der indgår 5.495.000 personer i opgørelsen. Den omfatter alle danskere, som bor i familier, hvor mindst et af familiemedlemmerne er fuldt skattepligtig i Danmark og er over 14 år. Af disse havde 684.000 eller godt 12,4 pct. af befolkningen en ækvivaleret disponibel indkomst under 60 pct. af medianindkomsten.

Stor spredning i fattigdomsrisikoen Det fremgår af nedenstående tabel, at for de 953.600 personer, som bor i familier, hvor hovedindkomstmotageren er lønmodtager på højeste niveau, er det kun de 15.900 personer, som er i risiko for fattigdom. Ligeledes er andelen af øvrige lønmodtagere og pensionister, som er i risiko for fattigdom, lavere end gennemsnittet på 12 pct.

Pensionister og lønmodtagere Selv om andelen af pensionister og lønmodtagere på grundniveau i risiko for fattigdom er relativt lille, udgør disse grupper en stor andel af de fattige i kraft af gruppernes størrelse.

Studerende Ikke overraskende er det de familier og personer, hvor personen med den højeste indkomst er studerende, som oftest lever med risiko for fattigdom. Ud af denne gruppe på næsten 103.000 personer lever de 96 pct. i risiko for fattigdom. Det er her vigtigt at bemærke, at studerende med en lønindtægt over 54.500 kr. fra fx studiejob i denne opgørelse betegnes som lønmodtagere.

De ikke beskæftigede Blandt de arbejdsløse og øvrige uden for erhverv, som hovedsageligt består af kontanthjælpsmodtagere, er andelen af personer i risiko for fattigdom hhv. 37,7 pct. og 72,3 pct. Af de selvstændige lever 19,7 pct. i risiko for fattigdom målt ved 60-procents gruppen.

Pensionister er ofte ikke langt under 60-procents grænsen Sammenholdes 60-procent grænsen med 50-procent grænsen, kan man blandt andet se, at en stor andel af de pensionister, som var i risiko for fattigdom ved 60-procent grænsen, ikke er i gruppen med en ækvivaleret disponibel indkomst under 50-procent gruppen.

Andelen af pensionister i risiko for fattigdom falder således fra 9,5 pct. til 2,6 pct., altså har $9,5 - 2,6 = 6,9$ pct. af gruppen en indkomst, som ligger mellem 50 og 60 pct. af medianindkomsten.

Tabel 3.3 **Antal i risiko for fattigdom - fordelt på socioøkonomisk gruppe for hovedindkomstmotageren i familien. 2010**

	Personer antal	ROP60		ROP50	
		Personer antal	Andel pct.	Personer antal	Andel pct.
I alt	5 494,9	683,6	12,4	405,0	7,4
Selvstændig	271,0	53,4	19,7	41,2	15,2
Lønmodtager på højeste niveau	953,6	15,9	1,7	8,4	0,9
Lønmodtager på mellemniveau	739,5	22,0	3,0	10,9	1,5
Lønmodtager på grundniveau ..	1 931,0	164,2	8,5	80,0	4,1
Arbejdsløs	126,6	47,8	37,7	21,4	16,9
Uddannelsessøgende	103,0	98,9	96,0	91,9	89,2
Pensionist, efterlønsmodtager ..	1 129,7	107,7	9,5	29,9	2,6
Ude af erhverv i øvrigt	240,5	173,9	72,3	121,2	50,4

Kilde: Indkomstregistret 2010

Spredning af risiko er af væsentlig betydning

Det er ikke kun interessant at måle antallet af personer, som er i risiko for fattigdom. Det er også interessant at se på, hvor langt under grænsen folk befinder sig.

Figur 3.3 nedenfor viser indkomstniveauet på den vandrette akse og antal personer på den lodrette akse. Personer til venstre for den stiplede blå linje er dem, vi definerer som værende i risiko for fattigdom.

Pensionister

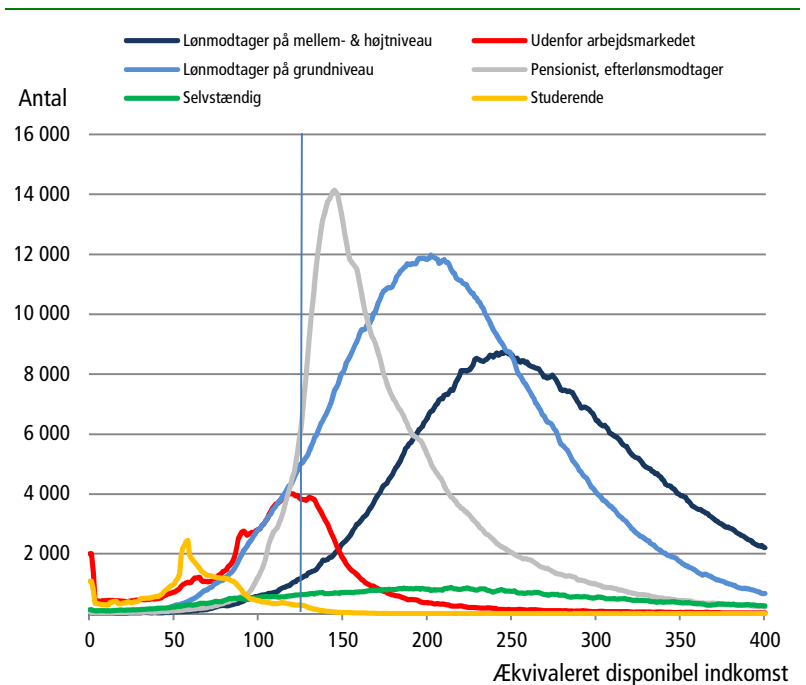
Figuren viser, at en stor del af landets pensionister har en ækvivaleret disponibel indkomst, som placerer dem lige over grænsen. De 10 pct. af pensionisterne, som befinder sig under denne grænse, er oftest ikke langt under grænsen.

Arbejdsløse

Ser man på indkomstfordelingen blandt arbejdsløse og øvrige ude af erhverv, er den mere flad under grænsen. Dette indikerer, at en stor del af disse grupper lever med en indkomst, som er væsentligt lavere end fattigdomsgrænsen, med en dertil forøget risiko for at de lever i reel fattigdom.

Figur 3.3

Fordeling af ækvivaleret disponibel indkomst inden for socioøkonomiske grupper.

Kilde: Indkomstregistret 2010

Selvstændige

De selvstændige er - ikke overraskende - den socioøkonomiske gruppe, hvor indkomstspredningen er størst. En stor del af de 53.410 selvstændige, som lever med risiko for fattigdom, befinder sig således langt under grænsen. Det er dog samtidig en gruppe, som i mange tilfælde er karakteriseret ved store udsving i indkomsten fra år til år. For denne gruppe ville det være ønskeligt at beregne risikoen for fattigdom

ved at se på indkomstforholdene over flere år. Det gør jo ikke så meget, at man har haft en dårlig indkomst i et enkelt år, hvis indkomsten året før og året efter er høj.

Studerende De mange studerende, som udelukkende lever på SU-grundbeløb, befinder sig langt under grænsen. Det er dog samtidig en gruppe, som kan se frem til en væsentlig højere indkomst, når og hvis de respektive uddannelsesforløb gennemføres, og hvis den pågældende kan finde et job svarende til uddannelsen. For disse studerende kan det i øvrigt antages, at de ofte modtager hjælp fra forældrene - enten økonomisk eller i form af fx gratis måltider osv. Denne hjælp indgår normalt ikke i indkomstregistret.

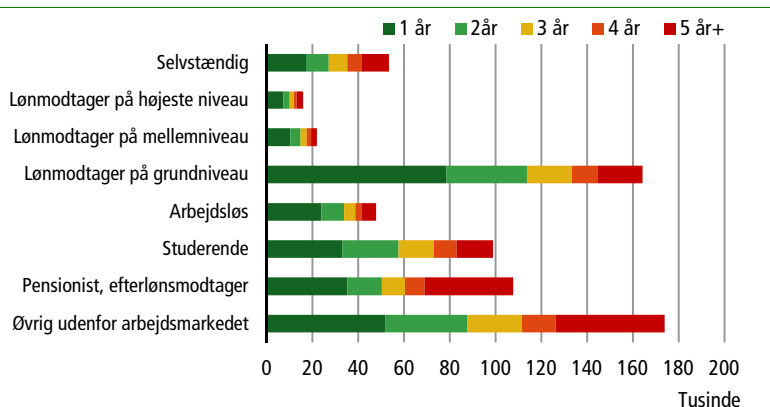
Perioden i risiko for fattigdom afgørende for oplevelsen af fattigdom Et andet vigtigt aspekt er varighed af perioden med lav indkomst. Af de 684.000 personer, som i 2010 var i risiko for fattigdom målt ved 60 procents grænsen, er de 257.000 nytilkomne til gruppen. Det vil sige, at de i 2009 ikke var i risiko for fattigdom. Omkring 145.000 personer har derimod befundet sig i gruppen mindst 5 år i træk.

Figur 3.4 viser antallet af år i træk, personer har befundet sig i risiko for fattigdom fordelt efter socioøkonomisk status for hovedpersonen i familien 2010.

Pensionister Af de omkring 108.000 pensionister med en ækvivaleret indkomst under 60 pct. af medianindkomsten i 2010, har 39.000 også haft en lav indkomst i mindst 5 år i træk. Dette svarer til 36 pct. af gruppen. Dermed er pensionisterne ikke overraskende den gruppe med den laveste indkomstmobilitet.

Uden for arbejdsmarkedet Øvrige udenfor arbejdsmarkedet, dvs. kontanthjælpsmodtagere, hjemmegående mv., samt de selvstændige hænger også fast i gruppen med relativ fattigdom i relativt mange år. Således har henholdsvis 27 pct. og 23 pct. af de personer, som er i risiko for fattigdom, befundet sig i denne gruppe 5 år i træk.

Figur 3.4 Antal år i træk med risiko for fattigdom (ROP60) - fordelt efter socioøkonomisk status for hovedpersonen i familien. 2010.

Arbejdsløse og lønmodtagere

De grupper, som i 2010 havde befundet sig kortest tid blandt de personer, som er i risiko for fattigdom, er de arbejdsløse og lønmodtagerene. Førstnævnte skal ses i lyset af, at mange af de arbejdsløse i et år har været i beskæftigelse, når man ser på deres forhold over flere år.

Børn i risiko for fattigdom

Fordelt efter alder viser det sig, at 11,1 pct. af alle børn under 16 år lever i risiko for fattigdom jf. tabel 3.4. Her er det selvfølgelig ikke børnenes egen indkomst, der er af betydning, men forældrenes. Højest er andelen af personer i risiko for fattigdom i aldersgruppen 16-25 år, der bl.a. omfatter mange uddannelsessøgende. Også gruppen på 26-35 år har mange under grænsen, mens andelen herefter falder indtil 75-års-alderen. For gruppen på 75 år og over ligger andelen over gennemsnittet. Denne gruppe består hovedsagelig af pensionister og omfatter samtidig forholdsvis få, der har sparet op til pensionen i form af pensionsordninger knyttet til jobbet. De 66-75-årige er i højere grad omfattet af pensionsordninger ud over folkepension og ATP, så for denne gruppe ligger andelen under grænsen lavere.

Tabel 3.4

Antal i risiko for fattigdom - fordelt på socioøkonomisk gruppe for hovedindkomstmodtageren i familien. 2010.

	Personer antal	ROP 60		ROP 50	
		Personer antal	Andel pct.	Personer antal	Andel pct.
I alt	5 494,9	683,6	12,4	405,	7,4
0-15 år	1 052,6	121,6	11,6	60,2	5,7
16-25 år	664,5	223,1	33,6	164,9	24,8
26-35 år	650,3	106,7	16,4	69,9	10,8
36-45 år	795,7	72,4	9,1	41,4	5,2
46-55 år	758,5	49,9	6,6	29,6	3,9
56-65 år	715,0	33,3	4,7	19,2	2,7
66-75 år	504,7	34,9	6,9	11,1	2,2
75+ år	353,6	41,7	11,8	8,6	2,4

Kilde: Indkomstregistret 2010

4. Fattigdom

4.1 Tre mål for fattigdom

Ligheds- målsætning I et moderne velfærdssamfund spiller lighedsmålsætningen en central rolle i den politiske debat. Både på europæisk og nationalt plan opstilles der derfor ofte en række politiske målsætninger, der stiler mod at skabe en større grad af økonomisk lighed mellem forskellige befolkningsgrupper end den, der skabes via markedet.

Det er imidlertid ikke så ligetil at opstille et statistisk mål for fattigdom og indkomstulighed.

Tre fattigdoms- indikatorer I den europæiske levevilkårsundersøgelse (SILC) opererer man med flere komplementerende uligheds- eller fattigdomsmål, hvoraf især tre er centrale:

- Risiko for fattigdom
- Lav arbejdsintensitet
- Alvorlige materielle afsavn

Risiko for fattigdom *Risiko for fattigdom* defineres som en situation, hvor en husstands disponible indkomst er under 60 pct. af medianindkomsten, jf. gennemgangen i kapitel 3.

Lav arbejdsintensitet *Lav arbejdsintensitet*, hvilket ikke må forveksles med arbejdsløshed, er en indikator, der beskriver situationen for personer, som lever i husstande, hvor ingen er i arbejde, eller hvor medlemmerne af husstanden arbejder meget lidt, men som ikke nødvendigvis lever med en meget lav indtægt. En husstand har en lav arbejdsintensitet, hvis de voksne personer, der ikke er under uddannelse, tilsammen på årsplan arbejder mindre end 25 pct. af det, de ville arbejde, hvis de havde et almindeligt fuldtidsjob.

Alvorlige materielle afsavn *Alvorlige materielle afsavn* er en indikator, der beskriver situationen for personer, som oplever, at de ikke har råd til de goder, der betragtes som rimelige for et normalt liv. De indikatorer, der regnes på, er følgende:

1. Har husstanden været bagud med betalingen af husleje, regninger for el og varme eller renter og afdrag på lån mv.?
2. Har husstanden ikke råd til at holde én uges ferie borte fra hjemmet om året?
3. Har husstanden ikke råd til at spise et måltid mad med kød, kylling, fisk eller en tilsvarende vegetarret hver anden dag?
4. Kan husstanden ikke dække en uforudset udgift på 8.500 kr. uden at skulle låne?
5. Har husstanden af økonomiske årsager ingen telefon?
6. Har husstanden af økonomiske årsager intet farve-tv?

7. Har husstanden af økonomiske årsager ingen vaskemaskine?
8. Har husstanden af økonomiske årsager ingen bil?
9. Har husstanden ikke råd til at holde boligen passende opvarmet?

Hvis man svarer positivt på mindst tre af de ni spørgsmål, bliver man betragtet som ramt af alvorlige materielle afsavn.

4.2 Målene er skønsmæssigt fastsat

Mål præget af skøn og usikkerhed

Alle tre mål er præget af den usikkerhed, der er ved at fastsætte en definition af fattigdom: Hvorfor grænsen for *risiko for fattigdom* netop er fastsat til 60 pct. af medianindkomsten, kan der ikke gives nogen videnskabelig begrundelse for. Havde grænsen i stedet for været fastsat til fx 50 pct. af medianindkomsten, ville antallet af berørte personer falde med omkring en tredjedel. Tilsvarende kan man diskutere, hvorfor grænsen for at være præget af *lav arbejdsintensitet* netop skal gå ved 25 pct. af et normalt fuldtidsarbejde. Om de ni udvalgte indikatorer for, om man har *alvorlige materiel afsavn*, er den mest relevante liste over indikatorer, kan diskuteres. Det kan også diskuteres, om alle ni indikatorer er lige vigtige, eller om der burde gradueres. Endelig er det opgjorte antal personer med alvorlige materielle afsavn meget påvirket af, om det er et positivt svar på netop tre af de ni indikatorer, der danner grænsen for, om man optælles som ramt af alvorlige materielle afsavn. Blev grænsen i stedet fx hævet til fire af de ni indikatorer, ville antallet af berørte personer falde til omkring det halve.

4.3 Nogle er ramt hårdere end andre

Ulige fordeling af fattigdommen

Det at være omfattet af én indikator for fattigdom eller indkomstulighed kan for den enkelte borger være udtryk for en yderst sårbar livssituation, men det giver nærmest sig selv, at hvis vedkommende er omfattet af to eller tre fattigdomsindikerende forhold, forværrer det personens - eller familiens - livssituation og muligheder betragteligt.

Risiko for fattigdom kan være et forbigående problem

I 2010 var der i Danmark 430.000 personer (ekskl. børn, uddannelsessøgende under 25 år og personer på 60 år og derover), der havde så lav en indkomst (opgjort efter ækvivalensmetoden jf. kapitel 3), at personen efter de opstillede afgrænsninger, var i risiko for at havne i fattigdom. Det kan selvfølgelig være slemt nok, men er der 'blot' tale om, at indkomsten i netop dette år er lavere end normalt, er det måske ikke så alvorligt. Specielt for husstande kun bestående af en eller flere uddannelsessøgende gælder, at uddannelsen kan betragtes som en investering: Den uddannelsessøgende har i studietiden en lav indkomst, men efter eksamen, hvor den pågældende forhåbentligt får et vellønnet job, stiger indkomsten kraftigt.

Tabel 4.1 Risiko for fattigdom ekskl. børn, uddannelsessøgende under 25 år og personer på 60 år og derover

	Andel af alle med en eller anden form for fattigdomsidentifikation	
	pct.	antal
Risiko for fattigdom, men ikke lav arbejdsintensitet eller materielle afsavn	26,7	216 275
Lav arbejdsintensitet, men ikke risiko for fattigdom eller materielle afsavn	26,2	212 237
Materielle afsavn, men ikke risiko for fattigdom eller materielle afsavn	11,5	93 361
Risiko for fattigdom og lav arbejdsintensitet, men ikke materielle afsavn	13,2	107 694
Risiko for fattigdom og materielle afsavn, men ikke lav arbejdsintensitet	3,5	28 327
Lav arbejdsintensitet og materielle afsavn, men ikke risiko for fattigdom	9,4	75 871
Risiko for fattigdom, materielle afsavn og lav arbejdsintensitet	9,6	77 672
Alle med en eller anden form for fattigdomsidentifikation	100,0	811 438
Risiko for fattigdom	53,0	429 969
Lav arbejdsintensitet	58,4	473 474
Alvorlige materielle afsavn	33,9	275 231

Kilde: SILC 2010

Lav arbejdsintensitet 473.500 personer boede i husstande, der i 2010 havde så lav en arbejdsintensitet, at de inddrages i det af EU opstillede fattigdomsmål.

Materielle afsavn 275.200 personer boede i 2010 i husstande, hvor de i større eller mindre omfang havde lidt under alvorlige materielle afsavn.

Mere end én fattigdomsindikator forværrer problemerne Flere personer er omfattet af mere end én fattigdomsindikerende faktor. I den ene ende af skalaen ser man, at 811.400 personer er ramt af mindst en af fattigdomsindikatorerne. Men rigtig mange personer er omfattet af flere af de fattigdomsindikerende forhold. Således var godt 78.000 personer kendetegnet ved, at de bor i husstande, der både har lav indkomst, lav arbejdsintensitet samtidig med at de angiver, at de lever med alvorlige materielle afsavn.

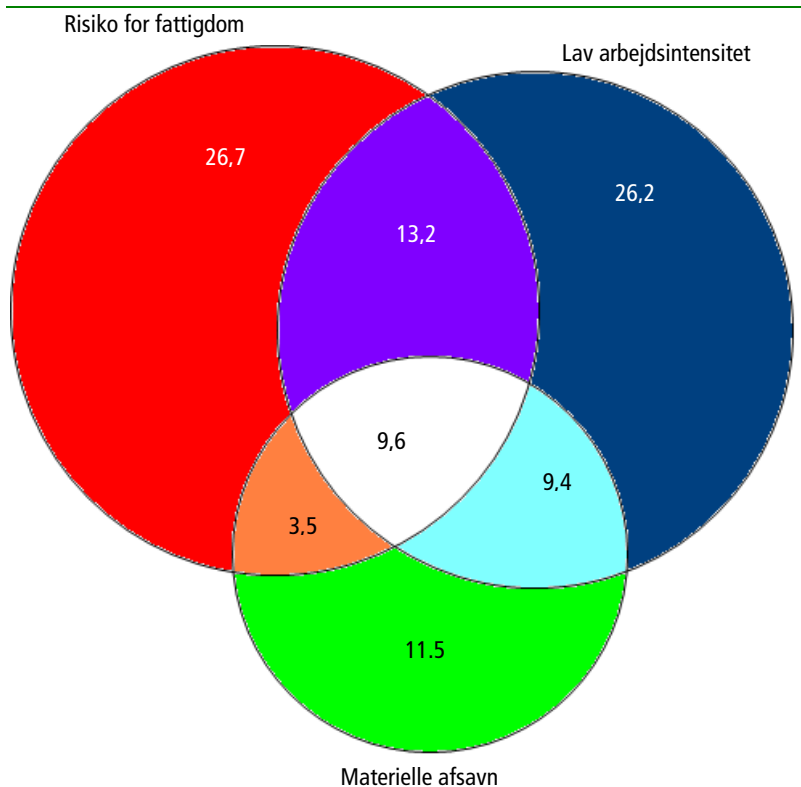
Mange faktorer spiller ind De forskellige fattigdoms- og ulighedssindikatorers afgrænsning og overlap kan illustreres gennem tre overlappende cirkler. De ydre grænser for de tre cirkler indeholder alle de personer, der er omfattet af mindst en af fattigdomsindikatorerne - altså de 811.400 personer. Af disse 811.400 personer er 26,7 pct. alene ramt af risiko for fattigdom, mens 13,2 pct. ud over risiko for fattigdom også har lav arbejdsintensitet men lider ikke af materielle afsavn. 3,5 pct. er kendetegnet af en kombination af risiko for fattigdom og alvorlige materiel afsavn, men lider

ikke under lav arbejdsintensitet. Det fremgår ligeledes af figuren, at 9,6 pct. af de i alt 811.400 personer (77.700), er omfattet af alle tre fattigdomsindikatorer på en og samme tid - altså de personer, der må betragtes som de økonomisk mest udsatte. På samme måde kan man illustrere, at personer der alene er omfattet af lav arbejdsintensitet, udgør 26,2 pct. af de i alt 811.400. Figuren viser yderligere, at 11,5 pct. af de 811.400 personer ene og alene er omfattet af alvorlige materielle afsavn, uden at de også lider af risiko for fattigdom eller lav arbejdsintensitet.

Ingen forklaring om de bagvedliggende årsager

Tallene viser danskernes placering i forhold til de opstillede mål for at være i risiko for at være fattig. Men de siger ikke noget om de bagvedliggende årsager til placeringen, og de siger heller ikke noget om, hvor vedvarende situationen er.

Figur 4.1 Overlappende fattigdoms- og ulighedsmål i pct. af alle, der er ramt af mindst ét af målene

Kilde: SILC 2010

4.4 Oplevede økonomiske problemer

Oplevelsen af ens egen økonomi

Et er, hvilke penge man rent faktisk råder over, noget andet er, hvordan man oplever, at ens penge slår til. Det er noget, som registrene ikke kan give svar på. Her bliver man nødt til at spørge folk om, hvordan de

oplever, at pengene slår til. Nogle oplever, at de ikke har mange penge, fordi de rent faktisk ikke har det, mens andre oplever, at de mangler penge, fordi de bruger mere end det, de har. Det er jo en kendt sag, at har man en fremgang i indkomst, kan man meget hurtigt og nemt indstille sit forbrug herefter. Hvis man oplevet et pludseligt indkomstfald (fx i forbindelse med arbejdsløshed), er det meget sværere at tilpasse sig et lavere forbrug.

Mange oplever, at "pengene slår til"

78 pct. af danskerne lever i husstande, hvor den interviewede person angiver, at det er nogenlunde let, let eller meget let at få pengene til at slå til, mens kun 9 procent lever i husstande, hvor det er svært eller meget svært at få økonomien til at hænge sammen.

Tabel 4.2 Let eller svært at få pengene til at slå til - fordelt på husstandstyper

Husstandstype	Meget let	Let	Nogenlunde let	Lidt svært	Svært	Meget svært
	pct.					
I alt	22	28	28	14	5	4
Enlige uden børn under 60 år ..	19	22	26	17	8	6
Enlige uden børn 60 år og over .	22	32	25	15	3	3
Enlige med børn	6	15	25	23	18	14
2 voksne uden børn, hovedperson under 60 år	29	32	27	8	2	2
2 voksne uden børn, hovedperson 60 år og over	33	33	22	8	1	1
2 voksne med børn	17	28	33	15	5	3
Husstande med mindst 3 voksne	23	26	33	13	2	2

Kilde: SILC 2010

Børnefamilier kan være trængte

En husstandstype, der skiller sig tydeligt ud, er enlige med børn. Her er det kun 6 procent, der oplever, at det er meget let at få økonomien til at slå til. Omvendt oplever 14 pct. af gruppen, at det er meget svært, at få enderne til at mødes.

Tabel 4.3 Let eller svært at få pengene til at slå til - fordelt på indkomstgrupper

Indkomstgruppe	Meget let	Let	Nogenlunde let	Lidt svært	Svært	Meget svært
	pct.					
1. kvartil	13	21	25	21	10	11
2. kvartil	15	23	30	17	9	5
3. kvartil	19	30	33	14	3	1
4. kvartil	36	34	25	5	0	0

Kilde: SILC 2010

Højere indkomst gør det lettere at få pengene til at slå til

For den rigeste fjerdel af befolkningen (4. kvartil) har 95 pct. af gruppen nogenlunde let, let eller meget let ved at få pengene til at slå til, mens der er under en halv procent, der har svaret, at det er henholdsvis svært eller meget svært. Omvendt gælder det for den fjerdedel med de laveste indkomster (1. kvartil), at der er 59 pct. af gruppen, der nogenlunde let, let eller meget let kan få pengene til at slå til, mens det for 21 pct. er svært eller meget svært.

Tabel 4.4 **Let eller svært at få pengene til at slå til - fordelt på hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status**

Hovedindkomstmodtagers socioøkonomiske status	Meget let	Let	Nogenlunde let	Lidt svært	Svært	Meget svært
	pct.					
Selvstændig	21	25	33	16	3	2
Lønmodtager på højeste niveau	28	30	28	10	3	1
Lønmodtager på mellemniveau	21	29	32	11	4	2
Lønmodtager på grundniveau ..	19	27	31	15	5	3
Arbejdsløs	15	23	12	20	12	18
Uddannelsessøgende	8	19	26	27	7	14
Pensionist, efterlønsmodtager ..	26	30	25	13	3	3
Ude af erhverv i øvrigt	7	20	15	17	19	22

Kilde: SILC 2010

Erhverv og økonomi hænger sammen

Erhvervsplacering spiller en ikke uvæsentlig rolle for, hvordan folk oplever, at deres økonomi hænger sammen. Er hovedindkomstmodtageren uddannelsessøgende, oplever flere, at økonomien ikke stemmer til deres behov. 21 pct. mener, at det er svært eller meget svært at få pengene til at slå til. Blandt personer i husstande, hvor hovedindkomstmodtageren er arbejdsløs eller ude af erhverv, er der dog væsentligt flere, der oplever, at det er svært eller meget svært at få pengene til at slå til, nemlig henholdsvis 30 pct. og hele 42 pct. Modsat ser det ud til, at pensionisterne i højere grad kan få enderne til at mødes. Hele 81 pct. af de interviewede i pensionisthusstandene angiver, at de har nogenlunde let, let eller meget let ved at få pengene til at slå til. Denne procentandel overgås kun af lønmodtagere på højeste niveau eller på mellemniveau med henholdsvis 86 pct. og 82 pct.

Bemærk i øvrigt, at inddelingen efter socioøkonomisk status i tabel 4.4 bygger på den status, man havde i størstedelen af kalenderåret forud for interviewtidspunktet. I den tilsvarende tabel IFV3 i statistikbanken er inddelingen sket ud fra situationen på interviewtidspunktet. Tallene kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes.

Indkomsterne stiger frem til midt i fyrrerne

Indkomststatistikken viser, at folks indkomster stiger frem til midt i fyrrerne. Herefter aftager indkomststigningen. Med en vis tidsmæssig faseforskydning kan man se, at med stigende indkomster hen over personers alder lettes opfattelsen af, om pengene også slår til. Det skal bemærkes, at nedenstående tabel viser andelen af personer i en bestemt aldersgruppe, der lever i husstande, hvor det er let eller svært at få

pengene til at slå til. For fx børnene på 0-15 år er det ikke børnenes egen indkomst, der spiller nogen rolle, men forældrenes.

Tabel 4.5 Let eller svært at få pengene til at slå til - fordelt på alder

Personens alder	Meget let	Let	Nogen- lunde let	Lidt svært	Svært	Meget svært
	pct.					
0-15 år	15	25	32	16	8	5
16-25 år	17	24	31	17	5	5
26-35 år	18	24	31	15	7	5
36-45 år	18	27	31	14	5	4
46-55 år	27	29	25	11	4	3
56-65 år	29	31	24	10	3	2
66-75 år	27	30	24	13	2	3
76 år og derover	28	39	22	8	1	1

Kilde: SILC 2010

*Indkomst
og forbrug
spiller sammen*

To årsintervaller slår tydeligt igennem. Det er de 56-65 årige og personer over 76 år. For førstnævnte gruppe gælder det, at deres indtægter er for nedadgående, men langt fra i samme takt som deres udgifter, der er påvirket af, at de på dette tidspunkt i deres liv har gennemført deres etableringsomkostninger som fx køb af bolig. For de ældste medborgere på over 76 år gælder, at de har sat deres forbrug kraftigt ned, så selvom indkomsterne er små, er udgifterne typisk endnu mindre. Derfor er de to aldersgrupper de, der har lettest ved at få pengene til at slå til.

4.5 Lånebyrden

*Lån kan øge
forbrugsmulig-
hederne ...*

Forbrug kan betales med andre kilder end den løbende indkomst. Man kan fx låne sig til forbrug, men ikke alle har lige adgang til at låne, og ikke alle kan lige nemt styre deres lån.

I den danske levevilkårsundersøgelse, SILC, har man spurgt borgerne, om de har forbrugslån og andre lån - bortset fra boliglån - og hvis de havde, om det var en byrde at tilbagebetale disse.

*... men mange fami-
lier har ikke lån ...*

Ser man på husstandstyper, angiver hele 92 pct. af enlige over 60 år uden børn, at de ikke har nogen lån, og kun 1 pct. af de over 60 årige enlige oplever, at deres lån er en tung byrde. Modsat enlige med børn, hvor en tredjedel har optaget lån, og 6 pct. af gruppen oplever, at lånene er en tung byrde.

Tabel 4.6 Byrden af betaling af forbrugslån og andre lån - bortset fra boliglån - fordelt efter husstandstype

Husstandstype	Har ingen lån	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
	pct.			
I alt	72	18	8	3
Enlige uden børn under 60 år ...	68	17	9	5
Enlige uden børn 60 år og over ..	92	5	2	1
Enlige med børn	67	14	12	6
2 voksne uden børn, hovedperson under 60 år	68	23	8	1
2 voksne uden børn, hovedperson 60 år og over	92	7	1	0
2 voksne med børn	63	23	11	3
Husstande med mindst 3 voksne	71	22	6	1

Kilde: SILC 2010

... og igen er de ujævnt fordelt

Lån fordelt på husstandenes indkomstintervaller giver det forventede billede. For personerne i husstandene med de laveste indkomster er byrden ved betalingen af lånene for en væsentligt større andel noget af en byrde eller en tung byrde (17 pct.), mens det blandt husstandene med den højeste indkomst kun er 4 pct. Derimod ses ingen klar sammenhæng mellem indkomsten, og om man har lån overhovedet.

Tabel 4.7 Byrden af betaling af forbrugslån og andre lån - bortset fra boliglån - fordelt efter indkomstgruppe

Indkomstgruppe	Har ingen lån	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
	pct.			
1. kvartil	72	11	11	6
2. kvartil	71	16	10	4
3. kvartil	68	22	8	2
4. kvartil	76	20	4	0

Kilde: SILC 2010

Største spredning på lån ses gennem den socioøkonomiske status

En mere markant spredning findes, hvis man fordeler husstandenes hovedpersoner på socioøkonomisk status. Her oplever de arbejdsløse og personer ude af erhverv deres lån som den tungeste byrde. I begge grupper angiver 23 pct., at det er noget af en byrde eller en tung byrde. Specielt for de uddannelsessøgende skal bemærkes, at der normalt ikke skal betales renter og afdrag på studielånene, mens man er under uddannelse. Renterne tilskrives blot lånet, så studielånene bliver normalt først en konkret byrde, når uddannelsen er slut.

Tabel 4.8 Byrden af betaling af forbrugslån og andre lån - bortset fra boliglån - fordelt efter hovedindkomstmotagerens socioøkonomiske status

Hovedindkomstmotageres socioøkonomiske status	Har ingen lån	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
Selvstændig	71	17	10	1
Lønmodtager på højeste niveau .	68	24	7	1
Lønmodtager på mellemniveau .	68	21	9	2
Lønmodtager på grundniveau ...	66	21	10	3
Arbejdsløs	59	19	16	7
Uddannelsessøgende	69	17	14	0
Pensionist, efterlønsmodtager ...	91	5	2	2
Ude af erhverv i øvrigt	65	12	10	13

Kilde: SILC 2010

Den ældre del af befolkningen låner mindst

Lån opdelt på aldersintervaller giver det entydige billede, at den ældre del af befolkningen låner mindst og har færrest problemer med lån. Det viser også, at 16 pct. af børnene under 16 år bor i husstande, hvor lånene er noget af en byrde eller en tung byrde.

Tabel 4.9 Byrden af betaling af forbrugslån og andre lån - bortset fra boliglån - fordelt efter alder

Personens alder	Har ingen lån	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
0-15 år	63	21	12	4
16-25 år	67	21	10	3
26-35 år	60	24	13	3
36-45 år	63	22	11	4
46-55 år	73	19	6	3
56-65 år	82	13	3	1
66-75 år	92	6	1	1
76 år og derover	96	3	1	0

Kilde: SILC 2010

5. Indkomst, forbrug og ydelser til og fra det offentlige

Forbrugsundersøgelsen som kilde til belysning af levevilkår

Til belysning af husholdningernes indkomst og forbrug mv. udarbejder Danmarks Statistik hvert år en større forbrugsundersøgelse. Denne undersøgelse gør det muligt at analysere, hvordan indkomst og forbrug, herunder mellemværender med det offentlige, fordeler sig på forskellige husstandsgrupper. Data til undersøgelsen indsamles i 3 på hinanden følgende år men omregnes, så de bedst muligt svarer til situationen i det midterste år.

5.1 Forbrug og opsparing

Forbrug er det centrale

I et moderne samfund er levevilkårene meget afhængige af borgernes forbrug. Mange behov i en markedsøkonomi bliver dækket gennem et forbrug af en række varer og tjenesteydelser, hvoraf bl.a. fødevarer og boligforbrug er centrale.

Tabel 5.1

Forbrug og opsparing - fordelt på hovedindkomstmotagerens alder. 2009

	Hovedindkomstmotagerens alder							
	Alle	16-25 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	66-75 år	76 år og derover
	kr. pr. husstand							
Bruttoindkomst	543 581	301 896	516 058	741 576	729 830	549 699	375 490	263 985
Forbrug	289 487	188 200	271 434	371 074	347 506	298 453	243 854	179 354
Nettoopsparing	66 130	28 283	58 092	86 348	118 800	67 477	39 158	7 496
Fødevarerforbrug	30 530	16 307	27 836	42 459	36 609	30 634	25 932	17 924
Boligbenyttelse	68 721	41 383	63 525	72 710	76 692	73 860	72 637	62 545
	pct.							
Forbrugskvote (forbrug/bruttoindkomst) ...	53,3	62,3	52,6	50,0	47,6	54,3	64,9	67,9
Fødevarerforbrugskvote (fødevarer/samlet forbrug) ..	10,5	8,7	10,3	11,4	10,5	10,3	10,6	10,0
Boligbenyttelseskvote (boligbenyttelse/samlet forbrug)	23,7	22,0	23,4	19,6	22,1	24,7	29,8	34,9
Nettoopsparingskvote (opsparing/bruttoindkomst) .	12,2	9,4	11,3	11,6	16,3	12,3	10,4	2,8
	antal							
Antal personer i husstanden .	2,1	1,5	2,2	3,1	2,4	1,7	1,5	1,3
Heraf voksne	1,6	1,4	1,5	1,8	1,9	1,7	1,5	1,3
	antal i tusinder							
Antal husstande	2 602	200	412	492	459	465	311	264
Antal personer	5 461	307	903	1 532	1 120	794	471	334

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

- Forbrug, skatter og opsparing* For Danmark som helhed var den gennemsnitlige husstands samlede bruttoindkomst i 2009 på 544.000 kroner. Dette indkomstbegreb er noget bredere end indkomstbegrebet i både den generelle registerbaserede indkomststatistik og SILC. Bl.a. indgår såvel eget som arbejdsgivers bidrag til pensionsordninger som indkomst, ligesom indkomst ved sort arbejde i princippet er medregnet (men nok undervurderet). 53 pct. af bruttoindkomsten gik til forbrug, mens 30 pct. gik til indkomstskatter mv., 7 pct. gik til private renteudgifter og 12 pct. til opsparing, herunder især til opsparing i pensionsordninger. Ud over bruttoindkomsten har husstandene også kapitalindkomster (fx modtagen arv), og noget af den samlede indkomst benyttes ikke til forbrug, men til fx bøder, gaver og kontingenter mv. Den samlede oversigt over indkomsterne og indkomstanvendelsen kan findes på www.statistikbanken.dk i fx tabel FU6.
- Fødevarer og boligudgifter vejer tungt* Fødevarerforbruget (ekskl. drikkevarer) løb op i 11 pct. af de samlede forbrugsudgifter. Boligudgifterne (ekskl. varme og elektricitet) udgjorde mere end det dobbelte, nemlig 24 pct. af det samlede forbrug. Men ét er gennemsnit, noget andet er indkomster og forbrug fordelt hen over livsforløbet.
- Såvel indkomsten som forbruget var størst i husstandene, hvor hovedindkomstmodtageren er 36-45 år. Disse husstande består oftest i en parfamilie med et eller flere børn. Familien har derfor typisk to indkomster og samtidig tre-fire munde at mætte.
- Stor spredning i husstandene* For husstande, hvor hovedindkomstmodtageren er yngre, og for de ældre husstande er såvel indkomst som forbrug lavere. Blandt de yngre indgår fx uddannelsessøgende, hvis indkomster er begrænsede, mens der blandt de ældre ofte er tale om efterlønsmodtagere og pensionister med forholdsvis lav indkomst. Samtidig er husstandene i disse to ydergrupper væsentligt mindre, idet der både er flere enlige og flere uden hjemmeboende børn. Husstande i disse aldersmæssige ydergrupper kan derfor ikke på samme måde nyde godt af de stordriftsfordele, som større familier har.
- Forbrugs-kvoten* Disse forhold betyder, at forbrugskvoten, dvs. forbruget i pct. af bruttoindkomsten, er størst for de aldersmæssige ydergrupper. Omvendt med opsparingskvoten, dvs. nettoopsparingen i forhold til bruttoindkomsten, der er mindst i de aldersmæssige ydergrupper.
- Opsparings-kvoten* Forbrug og opsparing bliver ud over af alderen også påvirket af familiens socioøkonomiske status - her forstået som den socioøkonomiske status for hovedindkomstmodtageren.

Tabel 5.2

Forbrug og opsparing - fordelt på hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status, 2009

	Hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status								
	Alle	Selvstændig	Lønmodtager på højeste niveau	Lønmodtager på mellemste niveau	Lønmodtager på grundniveau	Arbejdsløs mindst halvdelen af året	Uddannelsessøgende	Pensionist, efterlønsmodtager	Ude af erhverv i øvrigt
	kr. pr. husstand								
Bruttoindkomst	543 581	748 948	939 957	713 667	587 741	411 088	127 238	311 016	307 769
Forbrug	289 487	393 770	414 757	357 631	297 432	232 973	139 230	214 627	216 039
Nettoopsparing	66 130	90 341	173 402	95 018	81 251	37 490	-40 141	7 593	10 338
Forbrug af fødevarer	30 530	39 604	42 656	36 508	31 953	22 975	13 896	22 760	25 450
Boligbenyttelse	68 721	93 218	86 861	77 077	63 538	55 952	33 077	66 681	53 696
	pct.								
Forbrugskvote (forbrug/bruttoindkomst)	53,3	52,6	44,1	50,1	50,6	56,7	109,4	69,0	70,2
Fødevarerforbrugskvote (fødevarer/samlet forbrug)	10,5	10,1	10,3	10,2	10,7	9,9	10,0	10,6	11,8
Boligbenyttelseskvote (boligbenyttelse/samlet forbrug)	23,7	23,7	20,9	21,6	21,4	24,0	23,8	31,1	24,9
Nettoopsparingskvote (opsparing/bruttoindkomst)	12,2	12,1	18,4	13,3	13,8	9,1	-31,5	2,4	3,4
	antal								
Antal personer i husstanden	2,1	2,3	2,7	2,5	2,4	1,9	1,2	1,4	2,2
Heraf voksne	1,6	1,8	1,8	1,7	1,8	1,6	1,1	1,4	1,4
	antal i tusinder								
Antal husstande	2 602	71	331	331	864	35	51	774	146
Antal personer	5 461	165	893	817	2 042	66	60	1 102	316

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

Spredning i opsparingskvoten

Det fremgår af tabellen, at de husstande, hvor hovedindkomstmodtageren er lønmodtager på højeste niveau, er den socioøkonomiske gruppe, der har den største opsparingskvote, mens de uddannelsessøgende har en forbrugskvote, der er større end indkomsten umiddelbart tillader. Dette kan også kun lade sig gøre, ved at denne gruppe har en negativ opsparing bl.a. pga. optagelsen af studielån. De forbruger på forventede fremtidige indkomster. Grupper med lave, men dog positive opsparingskvoter, er især pensionister og efterlønsmodtagere samt personer uden for erhverv i øvrigt. Disse grupper sparer normalt ikke op til pension, der for de erhvervsaktive spiller en stor rolle. Bemærk i øvrigt, at tabellen bygger på hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status og ikke på de enkelte husstandsmedlemmers. Fx vil der være rigtig mange uddannelsessøgende unge i andre grupper end den gruppe, hvor hovedindkomstmodtageren er uddannelsessøgende.

Husstandssammensætningen spiller naturligvis også en rolle i sammensætningen af forbrug og opsparing.

Tabel 5.3 Forbrug og opsparing - fordelt på husstandstyper. 2009

	Husstandstyper							
	Alle	Enlige uden børn under 60 år	Enlige uden børn 60 år og over	Enlige med børn	2 voksne uden børn, hoved- person under 60 år	2 voksne uden børn, hoved- person 60 år og over	2 voksne med børn	Husstande med mindst 3 voksne
	kr. pr. husstand							
Bruttoindkomst	543 581	318 684	261 309	401 751	682 197	512 894	877 765	976 867
Forbrug	289 487	179 250	177 233	263 804	329 250	304 838	433 088	449 112
Nettoopsparing	66 130	26 733	6 221	19 209	112 219	56 241	113 747	186 465
Forbrug af fødevarer	30 530	16 051	17 129	30 965	31 787	32 577	49 985	52 646
Boligbenyttelse	68 721	46 817	61 549	66 552	70 757	79 099	85 058	89 845
	pct.							
Forbrugskvote (forbrug/bruttoindkomst) ..	53,3	56,2	67,8	65,7	48,3	59,4	49,3	46,0
Fødevarerforbrugskvote (fødevarer/samlet forbrug) ..	10,5	9,0	9,7	11,7	9,7	10,7	11,5	11,7
Boligbenyttelseskvote (boligbenyttelse/samlet forbrug)	23,7	26,1	34,7	25,2	21,5	25,9	19,6	20,0
Nettoopsparingskvote (opsparing/bruttoindkomst)	12,2	8,4	2,4	4,8	16,4	11,0	13,0	19,1
	antal							
Antal personer i husstanden	2,1	1,0	1,0	2,6	2,0	2,0	3,9	3,9
Heraf voksne	1,6	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,2
	antal i tusinder							
Antal husstande	2 602	573	463	129	402	377	516	141
Antal personer	5 461	573	463	330	804	754	1 988	548

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

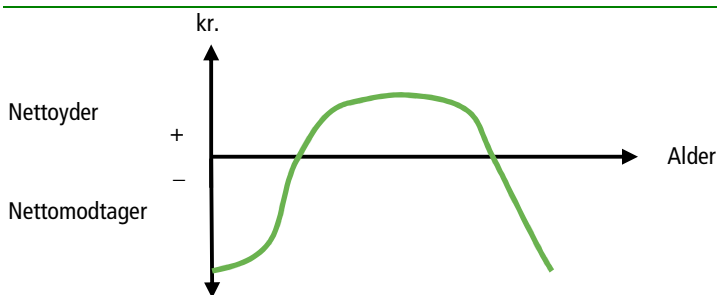
*Parfamilier
uden børn
har den største
opsparing*

Husstande med to voksne under 60 år uden børn og husstande med 3 voksne (normalt forældrene samt et hjemmeboende barn på mindst 18 år) er suverænt de husstandstyper, der har den højeste opsparingskvote. En stor del af opsparingen sker via pensionsopsparing (såvel private som pensionsordninger knyttet til jobbet) samt opsparing i ejerboligen, mens enlige med børn og ældre enlige uden børn er de grupper, der præsterer den laveste opsparing i forhold til deres bruttoindkomst. Ser man på forbrugskvoten i husstandene, vil lignende mønstre gå igen. Enlige med børn og ældre enlige uden børn er de to husstandstyper, der har den højeste forbrugskvote, mens husstande med mindst tre voksne har den laveste forbrugskvote. Sidstnævnte kan bl.a. forklares med, at der er såkaldte stordriftsfordele, ved at flere voksne kan deles om husstandens samlede forbrug.

5.2 Mellemværender med det offentlige

- Kontakt med det offentlige hen over livet* Stort set alle voksne betaler indkomstskatter mv., og når de forbruger, betaler de moms og afgifter. Omvendt modtager mange voksne også forskellige former for overførselsindkomster som pensioner, SU, sygedagpenge og arbejdsløshedsunderstøttelse. Desuden modtager borgerne i stort omfang forskellige former for sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige og andre velfærdsydelser fra det offentlige. Det offentlige stiller disse ydelser til rådighed enten gratis eller til stærkt reducerede priser. De omtales også som individuelle indirekte tilskud fra det offentlige. I forbrugsundersøgelsen indgår disse elementer i form af direkte og indirekte tilskud *til* det offentlige og direkte og indirekte tilskud *fra* det offentlige.
- Nettobidrag til det offentlige skal tolkes med forsigtighed* Den offentlige sektors samlede udgifter kan opdeles i individuelt og kollektivt offentligt forbrug. Det individuelle offentlige forbrug, som tegner sig for 71 pct. af det samlede offentlige forbrug, er den del, der kommer direkte til nytte for den enkelte borger som fx overførselsindkomster og serviceydelser som uddannelse og behandling i sundhedsvæsenet. Det kollektive offentlige forbrug er fx udgifter til administration, forsvar, retsvæsen, politi, veje mv., der ikke meningsfyldt kan deles ud på enkeltmodtagere. I forbrugsundersøgelsen er hovedparten af det individuelle offentlige forbrug dækket, men ikke det hele. Derfor skal begrebet ”nettobidrag til det offentlige” tolkes med forsigtighed. Samtidig skal man være meget opmærksom på, at det ikke er alle former for ydelser fra det offentlige, som borgerne er ’glade’ for at modtage. De fleste er vel godt tilfreds med, at der findes et offentligt hospitalsvæsen, men samtidig ønsker de fleste vel at være sunde og raske, så de ikke har behov for at komme på hospitalet. Så at nogle - fx pga. et langvarigt hospitalsophold - har modtaget store indirekte tilskud fra det offentlige, betyder ikke, at deres velfærd er højere end raskes.
- Nettomodtager som ung og gammel, nettobidrag som erhvervsaktiv* Så længe man er barn og ung, er man som hovedregel nettomodtager af offentlige ydelser, mens man efter endt uddannelse gennemsnitligt kommer til at bidrage positivt til de offentlige finanser. Her arbejder man og betaler skat, både i form af indkomstskat mv. og i form af moms og afgifter på forbruget. Samtidig trækker man i denne fase af livet ikke så meget på de offentlige ydelser. Når man kommer i pensionsalderen, vender billedet typisk. Med den manglende erhvervsindkomst, der erstattes af bl.a. folkepension, og det større forbrug af sundhedsydelser bliver man igen nettomodtager af offentlige ydelser. Meget tyder dog på, at denne udvikling i de senere år er blevet mindre markant pga. stigningen i de ældres egne pensionsopsparinger.

Figur 5.1 Bidrag til det offentlige gennem livet

Forbrugsundersøgelsen bekræfter til fulde disse forhold.

I de følgende tabeller tages udgangspunkt i nettobidraget til det offentlige i procent af bruttoindkomsten.

Tabel 5.4 Mellemværende med det offentlige - fordelt på hovedindkomstmodtagerens alder. 2009

	Hovedpersonens alder							
	Alle	16-25 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	66-75 år	76 år og derover
	kr. pr. husstand							
Bruttoindkomst	543 581	301 896	516 058	741 576	729 830	549 699	375 490	263 985
Bidrag til det offentlige	232 723	120 091	211 692	314 638	303 831	257 559	168 476	106 454
Modtaget fra det offentlige	149 654	126 970	147 141	164 130	122 631	121 062	168 704	218 616
Nettobidrag til det offentlige	83 069	-6 879	64 551	150 508	181 200	136 497	-228	-112 162
	pct. af bruttoindkomst							
Bidrag til det offentlige	42,8	39,8	41,0	42,4	41,6	46,9	44,9	40,3
Modtaget fra det offentlige	27,5	42,1	28,5	22,1	16,8	22,0	44,9	82,8
Nettobidrag til det offentlige	15,3	-2,3	12,5	20,3	24,8	24,8	0,0	-42,5
	antal							
Antal personer i husstanden	2,1	1,5	2,2	3,1	2,4	1,7	1,5	1,3
Heraf voksne	1,6	1,4	1,5	1,8	1,9	1,7	1,5	1,3
	antal i tusinder							
Antal husstande	2 602	200	412	492	459	465	311	264
Antal personer	5 461	307	903	1 532	1 120	794	471	334

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

Stabilt bidrag - varieret modtagelse

For det første bemærkes, at bidraget til det offentlige ligger nogenlunde ens mellem 40 og 47 pct. af bruttoindkomsten, mens det beløb, man modtager fra det offentlige, svinger meget mere med alderen - fra 17 pct. til 83 pct. af indkomsten.

I de yngre år hvor indkomsterne er små, bidrager man også mindre til den offentlige økonomi, samtidig med at man trækker relativt mere på

de offentlige kasser, ikke mindst i form af indirekte tilskud i forbindelse med uddannelse og børnepasning.

Alderen spiller en afgørende rolle ...

Med hovedindkomstmodtagerens stigende alder bliver erhvervsindkomsterne også større. Bidraget til det offentlige stiger tilsvarende, mens trækket på de offentlige kasser aftager relativt, bl.a. fordi børnene flytter hjemmefra, og der derfor ikke mere modtages indirekte overførsler i forbindelse med uddannelse. Selvom indkomsterne begynder at tage af fra midt i fyrrerne, forsætter nettobidragene til det offentlige med at stige og toppe omkring 55-årsalderen. Fra 66-årsalderen vender billedet. Indkomsterne falder. Det samme gør bidragene til det offentlige, mens ydelserne fra det offentlige begynder at tage til med alderen. For mange ældre er netop indkomstoverførslerne fra det offentlige i form af folkepension den eneste eller langt den vigtigste indkomstkilde. Samtidig stiger de indirekte overførsler fra det offentlige kraftigt, idet de ældre og især de ældste har et stort træk på ydelser fra læger, hospitaler og hjemmehjælp. For den allerældste gruppe på 75 år og derover udgør ydelserne vedr. sundhed hele 30 pct. af bruttoindkomsten - og dette tal er givetvis undervurderet, da meget syge og svagelige normalt ikke deltager i en undersøgelse som forbrugsundersøgelsen.

... men det gør erhvervstil knytningen også

Det økonomiske mellemværende mellem den enkelte borger og det offentlige afhænger også af erhvervstilknytning.

Tabel 5.5 Mellemværende med det offentlige - fordelt på hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status. 2009

	Hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status								
	Alle	Selvstændig	Lønmodtager på højeste mellemste niveau	Lønmodtager på mellemste niveau	Lønmodtager på grundniveau	Arbejdsløs mindst halvdelen af året	Uddannelsessøgende	Pensionist, efterlønsmodtager	Ude af erhverv i øvrigt
	kr. pr. husstand								
Bruttoindkomst	543 581	748 948	939 957	713 667	587 741	411 088	127 238	311 016	307 769
Bidrag til det offentlige	232 723	320 607	398 488	300 837	247 944	168 985	47 504	144 672	116 146
Modtaget fra det offentlige	149 654	110 520	115 505	111 255	111 059	178 030	165 659	206 895	245 912
Nettobidrag til det offentlige	83 069	210 087	282 983	189 582	136 885	-90 45	-118 156	-62 223	-129 767
	pct. af bruttoindkomst								
Bidrag til det offentlige	42,8	42,8	42,4	42,2	42,2	41,1	37,3	46,5	37,7
Modtaget fra det offentlige	27,5	14,8	12,3	15,6	18,9	43,3	130,2	66,5	79,9
Nettobidrag til det offentlige	15,3	28,1	30,1	26,6	23,3	-2,2	-92,9	-20,0	-42,2
	antal								
Antal personer i husstanden	2,1	2,3	2,7	2,5	2,4	1,9	1,2	1,4	2,2
Heraf voksne	1,6	1,8	1,8	1,7	1,8	1,6	1,1	1,4	1,4
	antal i tusinder								
Antal husstande	2 602	71	331	331	864	35	51	774	146
Antal personer	5 461	165	893	817	2 042	66	60	1 102	316

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

*Stabil fordeling
hen over de socio-
økonomiske grupper*

Først kan det bemærkes, at bidragene til det offentlige i pct. af bruttoindkomsten er meget stabilt hen over de forskellige socioøkonomiske grupper med undtagelse af de uddannelsessøgende og andre ude af erhverv, hvor bidraget er relativt lille, samt pensionisterne, hvor bidraget er relativt stort. For pensionister og efterlønsmodtagere skal det tages i betragtning, at den skat, der skal betales, når man får udbetalt en kapitalpension (normalt efter 60-års-fødselsdagen) af naturlige årsager oftest forfalder netop i denne gruppe. Denne skat udgør for gruppen som helhed knap 8.000 kr. pr. husstand, men det er langt fra alle, der har en kapitalpension, så beløbene er meget skævt fordelt inden for gruppen.

*Lønmodtagere på
højeste niveau
bidrager mest til de
offentlige kasser*

Husstande, hvor hovedindkomstmodtageren er lønmodtager på højeste niveau, er den socioøkonomiske gruppe, der netto - i forhold til deres indkomster - bidrager mest til de offentlige kasser. Selvstændige er den gruppe, der bidrager næstmest i forhold til deres indkomster. De grupper, der bidrager negativt til de offentlige kasser, er de arbejdsløse, uddannelsessøgende, pensionister og andre personer ude af erhverv. For de uddannelsessøgende skyldes det meget store negative netto-bidrag til det offentlige i sagens natur især det indirekte tilskud til selve uddannelsen samt uddannelsesstøtte mv.

Afslutningsvis undersøges det, om der kan konstateres forskelle i det økonomiske mellemværende mellem borgeren og det offentlige, når der tages højde for forskellene i husstandstypen.

Tabel 5.6

Mellemværende med det offentlige - fordelt på husstandstyper. 2009

	Husstandstyper							
	Alle	Enlige uden børn under 60 år	Enlige uden børn 60 år og over	Enlige med børn	2 voksne uden børn, hoved- person under 60 år	2 voksne uden børn, hoved- person 60 år og over	2 voksne med børn	Husstande med mindst 3 voksne
	----- kr. pr. husstand -----							
Bruttoindkomst	543 581	318 684	261 309	401 751	682 197	512 894	877 765	976 867
Bidrag til det offentlige	232 723	131 604	111 948	153 030	286 540	252 330	368 852	408 593
Modtaget fra det offentlige	149 654	73 640	167 779	230 663	86 983	186 004	210 114	184 843
Nettobidrag til det offentlige	83 069	57 964	-55 831	-77 633	199 557	66 326	158 738	223 750
	----- pct. af bruttoindkomst -----							
Bidrag til det offentlige	42,8	41,3	42,8	38,1	42,0	49,2	42,0	41,8
Modtaget fra det offentlige	27,5	23,1	64,2	57,4	12,8	36,3	23,9	18,9
Nettobidrag til det offentlige	15,3	18,2	-21,4	-19,3	29,3	12,9	18,1	22,9
	----- antal -----							
Antal personer i husstanden	2,1	1,0	1,0	2,6	2,0	2,0	3,9	3,9
Heraf voksne	1,6	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,2
	----- antal i tusinder -----							
Antal husstande i tusinder	2 602	573	463	129	402	377	516	141
Antal personer i tusinder	5 461	573	463	330	804	754	1 988	548

Kilde: Forbrugsundersøgelsen 2008-2010

*Enlige med børn
og ældre enlige
trækker netto mest
på det offentlige*

Visse typer af husstande trækker mere på det offentlige end andre. Især kan man konstatere, at enlige med børn og enlige uden børn over 60 år er de husstandstyper, der netto trækker mest på de offentlige kasser. Det skyldes for de enlige med børn især, at de for det første har en forholdsvis lille indkomst og for det andet, at de modtager store indirekte tilskud til børnepasning og skolegang. For de enlige uden børn over 60 år er det de offentlige pensioner og sundhedsydelse, der især betyder, at de er nettomodtagere af ydelser fra det offentlige.

6. Arbejdsmarkedet

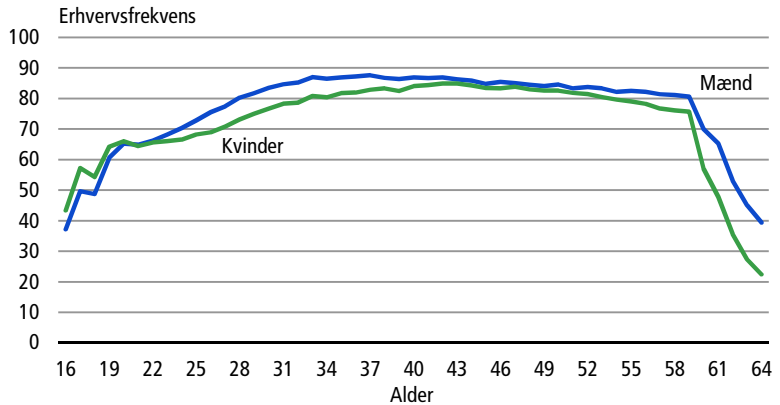
6.1 Den erhvervsaktive aldersgruppe

- De erhvervsaktive ...* Den del af befolkningen, som er i de aldersgrupper, der normalt er på arbejdsmarkedet, betegnes som værende i den erhvervsaktive alder. Afgrænsningen af denne gruppe af befolkningen ligger ikke fast. Den kan ændre sig over tid, ved at de unges normale uddannelsestid ændres, eller ved at alderen for, hvornår det er almindeligt at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet og gå på pension, ændrer sig.
- ... er mellem 16-64 år* Med de nuværende regler for undervisningspligt og folkepension afgrænses den erhvervsaktive alder til 16-64 år.
- Fald i andel af erhvervsaktive ...* Når den erhvervsaktive aldersgruppe afgrænses til 16-64 år, var der 3.556.000 personer i den erhvervsaktive alder den 1. januar 2012. Det svarer til, at 63,7 pct. af befolkningen var i den erhvervsaktive aldersgruppe, en andel, der i år 2000 udgjorde 65,7 pct. og er faldet konstant siden da.
- ... giver stigende forsørgerbyrde* En faldende andel i den erhvervsaktive aldersgruppe betyder, at forsørgerbyrden forstået som den andel af befolkningen, der skal forsørges af de erhvervsaktive, er steget. Forsørgerbyrden er således vokset fra, at hver person i den erhvervsaktive alder skulle forsørge 1,52 personer i år 2000 til 1,57 personer i 2012.

6.2 Arbejdsstyrke og erhvervsfrekvens

- Arbejdsstyrken* I den erhvervsaktive aldersgruppe er den største del af befolkningen i arbejdsstyrken. Arbejdsstyrken omfatter beskæftigede og arbejdsløse, og i 2010 var i følge Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik 2.651.000 af de 16-64 årige i arbejdsstyrken. Det svarer til, at 74,5 pct. af personerne i den erhvervsaktive alder var i arbejdsstyrken, eller sagt med andre ord, at erhvervsfrekvensen for denne gruppe var 74,5 pct.
- Erhvervsfrekvensen* Som det fremgår af figur 6.1, var erhvervsfrekvensen lidt højere for mænd end for kvinder bortset fra blandt de helt unge, hvor kvinderne havde en højere erhvervsfrekvens. Derudover viser figuren, at erhvervsfrekvensen er over 80 pct. for såvel mænd som kvinder i alderen fra midt i 30'erne til midt i 50'erne, mens den er betydeligt lavere for de unge og for personer over 60 år. Det hænger sammen med, at mange af de unge er under uddannelse, og at mange personer over 60 år er på efterløn. Unge under uddannelse og efterlønsmodtagere udgør henholdsvis 5,2 pct. og 3,5 pct. af den erhvervsaktive aldersgruppe.

Figur 6.1 Erhvervsfrekvenser for 16-64 årige i 2010

Kilde: Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik 2010

Uddannelsessøgende og efterlønnere udgør en del af den erhvervsaktive aldersgruppe

Uddannelsessøgende og efterlønsmodtagere udgør således en stor del af de personer i de erhvervsaktive aldersgrupper, som ikke er i arbejdsstyrken. 4,2 pct. af aldersgruppen er midlertidigt uden for arbejdsstyrken, dvs. at de er i forskellige aktiveringsordninger uden løn, er på sygedagpenge eller barselsdagpenge uden at være tilknyttet en arbejdsgiver, eller modtager andre former for midlertidige overførselsydelse. Før tidspensionister mv. udgør 6,3 pct., og kontanthjælpsmodtagere, der ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, udgør 1,7 pct. af aldersgruppen. Derudover består gruppen, der er uden for arbejdsstyrken, af såkaldt *selvforsørgende*, dvs. personer, der lever af egen eller ægtefælle/samlevers indtægt eller formue. Denne gruppe omfatter 4,6 pct. af befolkningen i den erhvervsaktive alder.

6.3 Arbejdsløshed

Bruttoledige

Under højkonjunktoren frem til midten af 2008 steg beskæftigelsen, og arbejdsløsheden faldt. I 2008 var der omregnet til fuld tid 74.400 *bruttoledige*. Bruttoledige omfatter både nettoledige og registrerede aktiverede, som skønnes *jobklar*, altså at de uden videre kunne gå i gang med et job. Nettoledige er personer, der modtager dagpenge fra en akasse, eller er jobklare kontanthjælpsmodtagere.

Stigende arbejdsløshed - især blandt mænd

Efter 2008 steg arbejdsløsheden kraftigt, og i 2010 var der 163.900 bruttoledige. I 2011 faldt antallet af bruttoledige til 161.900. Heraf var 87.800 mænd, mens bruttoledigheden for kvinder i 2011 var på 74.100. I forhold til arbejdsstyrken var der dermed 6,4 pct. af mændene og 5,8 pct. af kvinderne, som var ledige i 2011. Dette mønster med en større ledighedsprocent for mændene end for kvinderne er forholdsvis nyt. Under højkonjunktoren frem til 2008 var det omvendt, men i forbindelse med krisen steg ledigheden betydeligt mere for mændene end for kvinderne, og mændenes ledighed overhalede dermed kvindernes.

De unge er hårdt ramt

Ledigheden er størst for aldersgruppen 25-29 år. Denne aldersgruppe havde i 2011 en bruttoledighed på 9,4 pct., hvilket er en halv gang mere end den gennemsnitlige ledighedsprocent for hele arbejdsstyrken på 6,1 pct. For aldersgruppen 16-24 år var kun 4,8 pct. af arbejdsstyrken ledige i 2011, og for den ældste gruppe, de 60-64 årige, var ledigheden helt nede på 4,5 pct. i 2011. For de 60-64 årige hænger den lave ledighedsprocent sammen med, at mange i denne gruppe har mulighed for at gå på efterløn.

Tabel 6.1 **Bruttoledighed**

	2007	2008	2009	2010	2011
	antal				
Antal fuldtidsledige brutto	103 427	74 392	129 364	163 949	161 930
Antal med ledighed > 80 pct.	27 730	16 264	34 534	57 970	56 312
Antal personer berørt af ledighed	324 534	278 710	387 898	426 866	425 915

Kilde: Den registrerede ledighed

Tabel 6.2 **Antal brutto fuldtidsledige 2011**

	Mænd	Kvinder	I alt
	antal		
I alt	87 781	74 149	161 930
16-24 år	9 880	7 458	17 338
25-29 år	11 212	10 475	21 688
30-39 år	20 845	21 282	42 126
40-49 år	20 923	18 025	38 948
50-59 år	19 934	14 196	34 130
60-64 år	4 986	2 713	7 699

Kilde: Den registrerede ledighed

Tabel 6.3 **Brutto fuldtidsledige i pct. af arbejdsstyrken 2011**

	Mænd	Kvinder	I alt
	pct.		
I alt	6,4	5,8	6,1
16-24 år	5,4	4,2	4,8
25-29 år	9,3	9,5	9,4
30-39 år	6,5	7,1	6,8
40-49 år	5,9	5,4	5,6
50-59 år	6,7	5,0	5,9
60-64 år	5,0	3,9	4,5

Kilde: Den registrerede ledighed

Omregning af ledighed til fuld tid

Ledigheden omregnet til fuld tid dækker over, at et meget større antal personer er berørt af ledighed i løbet af året. I 2011 var 425.900 personer berørt af ledighed, hvilket omregnet til fuld tid svarer til 161.900. I gennemsnit var de personer, der blev berørt af ledighed,

således ledige i 38 pct. af året. Et stort antal personer var kun berørt af ledighed i forholdsvis kort tid. Men 56.300 personer var ledige i mere end 80 pct. af året. For disse personer var ledigheden mere permanent og havde karakter af langtidsledighed.

6.4 Beskæftigelse

<i>Beskæftigelsen</i>	Den største del af de beskæftigede er i aldersgruppen 16-64 år, men der er dog også et betydeligt antal personer på 65 år og derover, som er beskæftigede, 88.600. Samtidig er 41.500 under 16 år i beskæftigelse - sandsynligvis dog kun i få timer om ugen. Det samlede antal beskæftigede var i 2010 i følge Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik på 2.685.000.
<i>Lønmodtagere, selvstændige og medarbejdende ægtefæller</i>	Størstedelen af de beskæftigede er lønmodtagere. I 2010 var der 2.474.400 beskæftigede lønmodtagere, mens der var 204.900 selvstændige og 5.600 medarbejdende ægtefæller. 52 pct. af de beskæftigede var mænd. Blandt lønmodtagerne var der stort set lige mange beskæftigede mænd som kvinder, mens 73 pct. af de selvstændige var mænd. I den lille gruppe af medarbejdende ægtefæller var 89 pct. kvinder.
<i>Serviceerhverv beskæftiger flest</i>	Serviceerhvervene har igennem flere år fået en stadig større andel af beskæftigelsen. I 2010 dækkede serviceerhvervene næsten 80 pct. af den samlede beskæftigelse, mens landbrug, industri og bygge- og anlægsvirksomhed stod for henholdsvis 3, 13 og 6 pct. af den samlede beskæftigelse. I offentlig administration, undervisning og sundhed var der 872.800 beskæftigede, 626.900 var beskæftigede i handel og transport, mens 334.200 var beskæftiget i industri, råstofudvinding og forsyningsvirksomhed (som fx elselskaber og vandværker).

Tabel 6.4 **Beskæftigede 2010 - fordelt efter branche**

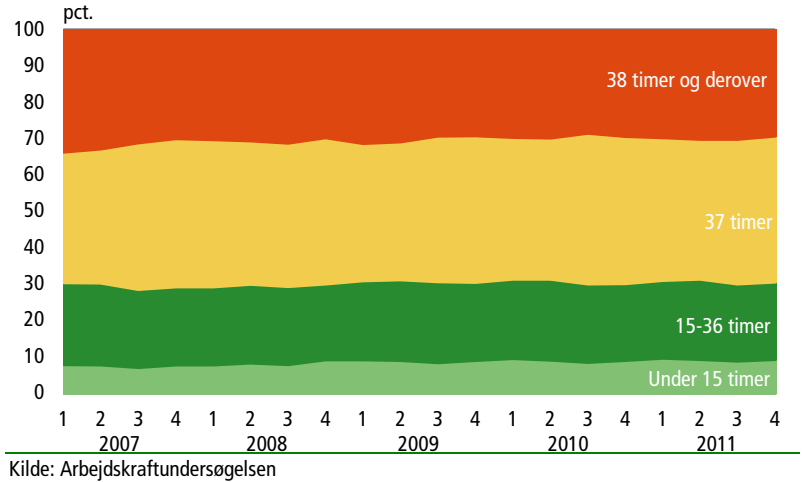
	2010
	antal
I alt	2 684 992
Landbrug, skovbrug og fiskeri	73 319
Industri, råstofudvinding og forsyningsvirksomhed	334 202
Bygge og anlæg	156 503
Handel og transport mv.	626 853
Information og kommunikation	97 096
Finansiering og forsikring	83 081
Ejendomshandel og udlejning	40 834
Erhvervsservice	264 833
Offentlig administration, undervisning og sundhed	872 800
Kultur, fritid og anden service	116 552
Uoplyst aktivitet	18 919

Kilde: Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik

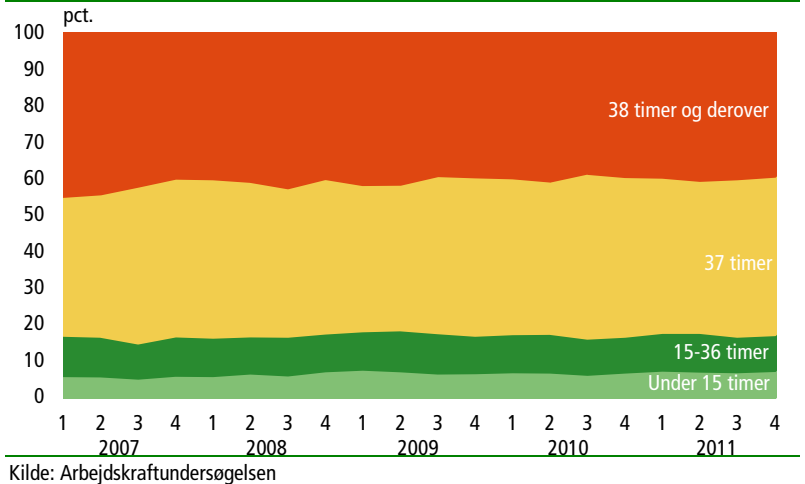
6.5 Arbejdstid

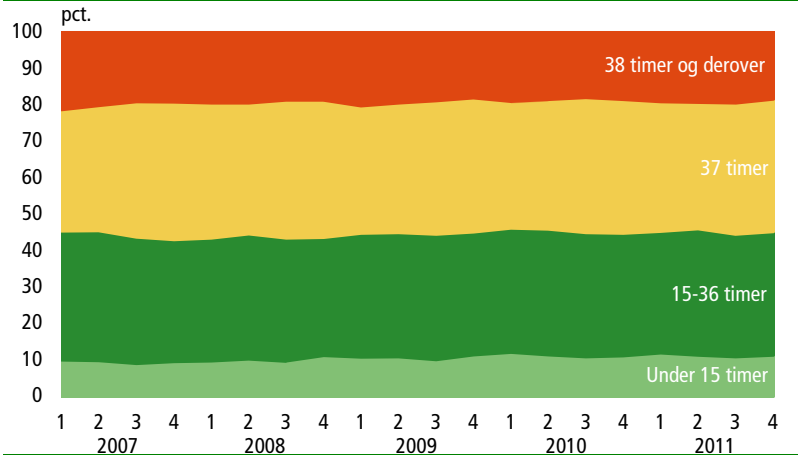
Arbejdstiden Den andel, der deltager på arbejdsmarkedet, *erhvervsfrekvensen*, er nogenlunde på samme niveau for mænd og kvinder. Men arbejdstiden er forskellig. Mens op imod halvdelen af kvinderne arbejder mindre end de 37 timer pr. uge, som er normal fuld arbejdstid i Danmark, er det mindre end hver femte af mændene, der arbejder mindre end 37 timer pr. uge. Disse og de efterfølgende tal stammer fra Arbejdskraftundersøgelsen og omfatter de 15-64-årige.

Figur 6.2 **Beskæftigede - fordelt efter ugentlig arbejdstid, i alt**

Figur 6.3 **Beskæftigede - fordelt efter ugentlig arbejdstid. Mænd**

Figur 6.4 **Beskæftigede - fordelt efter ugentlig arbejdstid. Kvinder**

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen

Blandt alle beskæftigede er der omkring 40 pct., der normalt arbejder netop 37 timer om ugen. Blandt mændene arbejder lidt mere end 40 pct. netop 37 timer pr. uge, mens det for kvinderne gælder for lidt mindre end 40 pct.

Mænd arbejder mere end kvinder

Der er omkring 30 pct. af de beskæftigede, der normalt arbejder mere end 37 timer om ugen. Det er specielt mændene, der arbejder så meget, idet omkring 40 pct. af mændene arbejder mere end 37 timer om ugen. Blandt kvinderne er det kun omkring 20 pct., der arbejder mere end 37 timer om ugen.

Blandt de 15-64-årige er de 84 pct. tilfredse med deres ugentlige arbejdstid, mens 6 pct. gerne vil arbejde mere og 9 pct. gerne vil arbejde mindre.

Arbejdstidens placering

Et er, hvor mange timer, man arbejder om ugen - noget andet er, hvornår på dagen og på hvilke dage. Har man skæve arbejdstider, kan det gå ud over såvel helbredet som familielivet. Blandt de 15-64-årige beskæftigede har 46 pct. inden for de seneste fire uger haft aftenarbejde, 12 pct. har haft natarbejde, 40 pct. har haft lørdagsarbejde og 34 pct. søndagsarbejde. Disse procenter kan naturligvis ikke lægges sammen, da den samme person fx kan have arbejdet både en lørdag og en søndag eller både om aftenen og om natten. 32 pct. af lønmodtagerne har flekstid og dermed mulighed for inden for visse grænser at fastlægge hvornår på dagen, arbejdet skal laves.

At have et arbejde betyder normalt, at man fysisk skal bevæge sig hen til sin arbejdsplads. En del har dog mulighed for at arbejde hjemmefra i større eller mindre omfang. Blandt de beskæftigede har 29 pct. inden for de seneste fire uger arbejdet hjemmefra.

7. Boligforhold

Bolig og levevilkår

Boligen danner udgangspunkt for familielivet, så boligens størrelse, kvalitet mv. betyder meget for familiens generelle leveforhold. Danmarks Statistik offentliggør et væld af oplysninger om boligforholdene byggende på Bygnings- og boligregistret sammenholdt med befolkningsstatistikken mv. Her skal derfor kun bringes nogle mere overordnede tal fra boligopgørelsen pr. 1. januar 2012:

- 62 pct. af befolkningen bor i ejerbolig.
- 55 pct. bor i parcelhus eller stuehus, 13 pct. bor i rækkehus mv. og 30 pct. bor i etageejendomme. De resterende bor i andre typer af boliger.
- 993.000 personer bor alene, 1.709.000 bor to personer i boligen. 2.605.000 personer bor i en bolig med tre-fem beboere, mens 244.000 personer bor i boliger med seks eller flere beboere.
- Personer i enfamiliehuse har mest plads, 57 m² pr. person, mens personer i etageboliger må nøjes med 46 m² pr. person.
- Gennemsnitsstørrelsen for alle beboede boliger er 111 m².
- 98 pct. har bad i boligen, mens knap 2 pct. ikke har bad eller adgang til bad. De resterende har enten adgang til bad uden for boligen eller badefaciliteterne er uoplyste.

7.1 Boligøkonomi

Boligen udgør en væsentlig del af folks udgifter

Boligen spiller for langt de fleste mennesker en betydelig rolle for familiens samlede økonomi, og dermed har boligen en afgørende indflydelse på folks levevilkår. I følge nationalregnskabet for 2011 udgør udgiften til boligen inkl. lys og varme mv. 29,4 pct. af husholdningernes samlede forbrug.

For enlige med børn er boligudgiften ofte en byrde

Den danske SILC-undersøgelse, hvor en voksen person i husstanden er blevet interviewet, viser, at især enlige med børn oplever boligudgifterne som en betydelig økonomisk byrde. Kun 43 pct. af befolkningen i denne husstandsgruppe oplever ikke boligudgiften som en byrde, mens 21 pct. derimod oplever boligudgiften som en tung byrde. Tallene viser ikke overraskende, at folks boligudgifter vejer tungere for enlige end for par, der jo ofte har to indkomster til at dække den samme udgift. For to voksne uden børn, hvor hovedpersonen er 60 år eller mere, føler hele 87 pct. at boligudgiften ikke er nogen byrde.

Tabel 7.1 Boligudgifterne, herunder husleje, renter og afdrag på lån, vedligeholdelse, renovation mv., som en byrde - fordelt efter husstandstype

Husstandstype	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
I alt	69	23	7
Enlige uden børn under 60 år	65	24	11
Enlige uden børn 60 år og over	81	14	5
Enlige med børn	43	36	21
To voksne uden børn, hovedperson under 60 år	77	19	5
To voksne uden børn, hovedperson 60 år og over	87	11	2
To voksne med børn	62	30	8
Husstande med mindst tre voksne	71	22	7

Kilde: SILC 2010

Med stigende indkomst falder boligbyrden

For den indkomstmæssigt bedst stillede fjerdedel af befolkningen (4. kvartil), udgør boligudgiften en tung byrde for kun 3 procent af gruppen. Noget anderledes forholder det sig for den indkomstmæssige dårligst stillede fjerdedel af befolkningen (1. kvartil). 14 pct. i gruppen opfatter boligudgiften som en tung byrde.

Tabel 7.2 Boligudgifterne, herunder husleje, renter og afdrag på lån, vedligeholdelse, renovation mv., som en byrde - fordelt efter indkomstgruppe

Indkomstgruppe	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
1. kvartil	59	27	14
2. kvartil	65	25	10
3. kvartil	68	26	5
4. kvartil	80	17	3

Kilde: SILC 2010

Boligbyrde og erhvervstilknytning

Erhvervstilknytning spiller også en rolle for, om boligudgifterne udgør en byrde. Dog skal det tages i betragtning, at der er en nær sammenhæng mellem erhvervstilknytningen og indkomsten, så det er svært at vurdere, hvad erhvervstilknytningen som sådan betyder.

For udsatte grupper kan boligbyrden føles tung

Tre grupper skiller sig afgørende ud. Det er de uddannelsessøgende, de arbejdsløse og personer ude af erhverv, hvor kun 50-52 pct. ikke mener, at boligudgiften er en byrde. For husstande, hvor hovedindkomstmottageren er ude af erhverv i øvrigt, udgør boligudgiften en tung byrde for hele 29 pct. af beboerne.

Tabel 7.3 Boligudgifterne, herunder husleje, renter og afdrag på lån, vedligeholdelse, renovation mv. som en byrde - fordelt efter hovedindkomstmottagerens socioøkonomiske status

Hovedindkomstmottageres socioøkonomiske status	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
Selvstændig	69	27	4
Lønmodtager på højeste niveau	68	25	7
Lønmodtager på mellemniveau	68	26	6
Lønmodtager på grundniveau	67	26	7
Arbejdsløs	50	35	14
Uddannelsessøgende	50	34	16
Pensionist, efterlønsmodtager	81	15	4
Ude af erhverv i øvrigt	52	19	29

Kilde: SILC 2010

Bemærk i øvrigt, at inddelingen efter socioøkonomisk status i tabel 7.3 bygger på den status, man havde i størstedelen af kalenderåret forud for interviewtidspunktet. I den tilsvarende tabel IFV6 i statistikbanken er inddelingen sket ud fra situationen på interviewtidspunktet. Tallene kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes.

Tabel 7.4 Boligudgifterne, herunder husleje, renter og afdrag på lån, vedligeholdelse, renovation mv. som en byrde - fordelt efter alder

Personens alder	Ikke noget problem	Noget af en byrde	En tung byrde
0-15 år	57	32	11
16-25 år	62	29	9
26-35 år	60	29	11
36-45 år	62	29	9
46-55 år	77	18	5
56-65 år	82	14	4
66-75 år	83	14	3
76 år og derover	88	9	3

Kilde: SILC 2010

Boligbyrden svinger med alderen

Inddelingen er her sket efter personens egen alder og ikke efter hovedindkomstmottagerens, idet det antages, at interviewpersonens svar dækker samtlige medlemmer af husstanden. 11 pct. af børnene under 16 år bor i en husstand, hvor boligudgiften er en tung byrde, og andre 32 pct., hvor udgiften er noget af en byrde. For de allerældste er det kun 3 pct., der oplever boligudgiften som en tung byrde.

7.2 Problemer omkring boligen

Generel tilfredshed med boligen

Det er ikke kun boligens udstyr og indretning, som har betydning for folks levevilkår. Boligens nære omgivelser spiller også en helt afgørende rolle for livskvalitet og oplevelse af tryghed. I SILC-undersøgelsen har man i interviewet spurgt om, hvilke problemer man har med boligen og dens omgivelser. Den viser alt i alt, at boligstandarden generelt er høj, og at folk i det store og hele er tilfreds med boligplacering og omgivelserne.

Tabel 7.5 **Boligen og nabolagets tilstand**

	Har problemet	Har ikke problemet
	pct.	
1. For lidt plads i boligen		
Alle	11	89
Ejerbolig	7	93
Lejebolig mv.	16	84
2. Fugtige vægge, gulve eller fundament		
Alle	8	92
Ejerbolig	6	94
Lejebolig mv.	11	89
3. Utæt tag		
Alle	4	96
Ejerbolig	4	96
Lejebolig mv.	3	97
4. Råd eller svamp i vinduesrammer eller gulv		
Alle	7	93
Ejerbolig	5	95
Lejebolig mv.	9	91
5. Boligen for mørk, ikke nok dagslys		
Alle	5	95
Ejerbolig	4	96
Lejebolig mv.	6	94
6. Støj fra naboer, trafik mv.		
Alle	21	79
Ejerbolig	14	86
Lejebolig mv.	30	70
7. Forurening, snavs eller andre miljømæssige problemer		
Alle	8	92
Ejerbolig	7	93
Lejebolig mv.	10	90
8. Hærværk, vold, anden kriminalitet i nabolaget		
Alle	15	85
Ejerbolig	12	88
Lejebolig mv.	19	81

Kilde: SILC 2010

Lejeboliger opleves som lidt mere ringe end ejerboliger

11 pct. bor i en bolig, som de mener, har for lidt plads. Ikke overraskende er denne procent højest, 16 pct., i lejeboligerne, der normalt er mindre end ejerboligerne. Ganske få procent klager over boligernes

fysiske skavanker som fugt, utætte tage samt råd og svamp. De, der oplever denne type problemer, bor oftest til leje. Lys og luft i og mellem boligerne er også altdominerende på det danske boligmarked. Inden for dette område kan der ikke findes markante forskelle mellem ejer- og lejerboligerne.

*Støj og hærværk mv.
kan være et problem*

De to mest dominerende problemer omkring de danske boliger er tilsyneladende støj fra naboer og trafik samt hærværk, vold og anden kriminalitet i nabolaget. Igen er det især lejerne, der oplever denne type problemer.

8. Helbredsforhold

8.1 Oplevet helbredstilstand

Godt helbred er helt afgørende

Helbredstilstanden er helt afgørende for folks levevilkår. Et godt helbred er en grundbetingelse for at kunne have et godt og aktivt liv. Mange socialpolitiske tiltag har til formål at skabe betingelser for, at borgerne kan tage vare på deres eget liv. Dette kræver et godt alment helbred.

Den danske del af den europæiske levevilkårsundersøgelse, SILC, viser, at der er en tydelig sammenhæng mellem personens oplevede helbredstilstand, alder og socioøkonomisk status.

Undervurdering af andelen med et dårligt helbred

Undersøgelsen giver kun oplysninger om personer på 16 år og derover, der bor i en privat husstand. Personer, der er langtidsindlagte på hospitaler eller bor på institutioner, indgår ikke, og det må antages, at personer med meget dårligt helbred i mindre grad kan eller vil deltage i denne slags undersøgelser. Derfor vil undersøgelsens oplysninger give for lave tal for personer med dårligt helbred. Det er dog ikke muligt at give noget skøn over størrelsen af denne undervurdering.

Egen vurderingen af helbredet kan hænge sammen med forventningerne

I dette afsnit er det interviewpersonernes egen vurdering af deres helbredstilstand mv., der belyses. I den sammenhæng bør man være opmærksom på, at ens vurdering af eget helbred kan være noget afhængig af, hvad man normalt forventer for personer i fx samme aldersgruppe. En 76-årig kan fx næppe forvente at kunne gå eller løbe så langt og så hurtigt som en 16-årig, så selv om den ældre måske reelt har visse problemer med at gå langt, er det ikke sikkert, at det vil blive opfattet som et reelt problem, hvad det måske nok vil af en 16-årig.

Tabel 8.1 Egen vurdering af helbredet i almindelighed fordelt på alder

	Virkelig godt	Godt	Nogenlunde	Dårligt	Meget dårligt
	pct.				
Alle	26	43	22	6	3
16-25 år	39	43	14	3	1
26-35 år	34	47	14	3	2
36-45 år	29	47	16	4	4
46-55 år	23	44	24	7	2
56-65 år	19	44	26	8	3
66-75 år	19	42	29	8	3
76 år og derover	14	33	37	10	6

Kilde: SILC 2010

Helbredet svækkes med alderen

Oplevelsen af den almindelige helbredstilstand falder generelt med stigende alder. Hele 82 pct. af de 16-25-årige føler, at deres almindelige helbredstilstand er god eller virkelig god. Derimod ser vi, at personer på

76 år og derover oftere føler, at de har helbredsproblemer. Kun 47 pct. i denne aldersgruppe betragter deres almene helbred som godt eller virkeligt godt. På den anden side kan man også konstatere, at kun 16 pct. af disse ældre oplever deres almene helbred som dårligt eller meget dårligt.

Tabel 8.2 Egen vurdering af helbredet i almindelighed - fordelt på socioøkonomisk status

	Virkelig godt	Godt	Nogen- lunde	Dårligt	Meget dårligt
	pct.				
Selvstændig	28	49	19	4	1
Lønmodtager på højeste niveau ..	37	48	13	2	0
Lønmodtager på mellemniveau ..	31	53	14	1	1
Lønmodtager på grundniveau	29	49	18	4	0
Arbejdsløs	34	27	29	6	4
Uddannelsessøgende	39	45	11	3	2
Pensionist, efterlønsmodtager	15	35	34	11	5
Ude af erhverv i øvrigt	18	32	23	14	1

Kilde: SILC 2010

Socioøkonomisk status spiller også en rolle for helbredet

Sammenhængen mellem helbred og socioøkonomisk status, er noget mere flimrende end for alderssammenhængens vedkommende - og forskellene er også markant mindre. Nogle synlige tendenser er dog, at arbejdsløse, pensionister og folk ude af erhverv generelt erklærer, at de har det ringeste helbred. For pensionisternes vedkommende er der givetvis også en alderssammenhæng, hvortil kommer, at førtidspensionisterne, der også indgår i gruppen, ofte har fået tildelt førtidspension netop pga. helbredsproblemer.

Langvarig sygdom og helbredsproblemer ...

Et er den almene helbredstilstand. Noget andet er, om man lider af langvarig sygdom eller helbredsproblemer. Her skal langvarig forstås som en tilstand, der har varet eller forventes at vare mindst seks måneder. Som spørgsmålet er formuleret i SILC, drejer det sig kun om, hvorvidt man har haft et sådant længerevarende helbredsproblem. Derimod er der ingen oplysning om, hvor alvorligt helbredsproblemet er. Næsten en tredjedel af den danske befolkning angiver, at de har sådanne langvarige sygdomme eller helbredsproblemer.

... har også sammenhæng med alderen

Igen kan der konstateres en klar alderssammenhæng. De yngste årgange er som forventeligt dem, der er mindst ramt af langvarig sygdom eller helbredsproblemer. Problemerne med helbredet stiger med stigende alder. Heri er der intet overraskende. Alligevel kan man konstatere, at 60 pct. af personerne på 76 år eller mere angiver, at de ikke lider af langvarige sygdomme eller helbredsproblemer.

Tabel 8.3 Langvarig sygdom eller helbredsproblem - fordelt på alder

	Nej	Ja
	pct.	
Alle	71	29
16-25 år	81	19
26-35 år	80	20
36-45 år	76	24
46-55 år	69	31
56-65 år	64	36
66-75 år	61	39
76 år og derover	60	40

Kilde: SILC 2010

Pensionister, arbejdsløse og dem uden for erhverv har oftere længerevarende helbredsproblemer

Langvarig sygdom eller helbredsproblemer fordelt på erhverv viser, at uddannelsessøgende, selvstændige og de højere lønnede lønmodtagere er de personer, der i mindst grad lider af disse helbredsrelaterede gener. I bunden af helbredsskalaen ligger igen pensionisterne, de arbejdsløse og dem ude af erhverv.

Tabel 8.4 Langvarig sygdom eller helbredsproblem - fordelt på personens socioøkonomiske status

	Nej	Ja
	pct.	
Selvstændig	80	20
Lønmodtager på højeste niveau	83	17
Lønmodtager på mellemniveau	83	17
Lønmodtager på grundniveau	81	19
Arbejdsløs	73	27
Uddannelsessøgende	82	18
Pensionist, efterlønsmodtager	54	46
Ude af erhverv i øvrigt	48	52

Kilde: SILC 2010

Man ved ikke meget om årsagerne

I SILC er det kun oplyst, om den interviewede har en langvarig sygdom eller helbredsproblem, men ikke noget om årsagen. I Arbejdskraftundersøgelsen, der som SILC er en fælles EU-undersøgelse, indgik der i 2. kvartal 2011 et særligt modul om helbredsforhold, der kan supplere SILC - se *Nyt fra Danmarks Statistik 2012, nr. 99*. Personafgrænsningen er ikke helt den samme i de 2 undersøgelser, og spørgsmålene er ikke formuleret fuldstændig ens, så resultaterne er ikke helt sammenlignelige. Blandt dem der oplyste, at de led af et længerevarende helbredsproblem eller handicap, oplyste 29 pct., at de havde problemer med ryg eller nakke (inkl. ledbetændelse, gigt i ryg eller nakke). 10 pct. havde problemer med ben eller fødder (inkl. ledbetændelse, gigt i ben eller fødder). 7 pct. havde problemer med arme eller hænder (inkl. ledbetændelse, gigt i arme eller hænder), og andre 7 pct. havde problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb. 6 pct. havde lunge- og åndedrætsproblemer (fx astma og bronkitis). 7 pct. led af stress, kronisk

angst eller depression og 5 pct. havde andre psykiske, nervøse eller emotionelle problemer.

*Sygdom og andre
helbredsproblemer
har indflydelse på
hverdagslivet*

Sygdom kan være mange ting. Nogle personer vil igennem sygdom eller alvorlige helbredsproblemer blive meget hæmmet i deres almindelige dagligdags aktiviteter. Andre angiver, at sygdoms- og helbredsproblemer ikke påvirker deres almindelige aktivitetsniveau. Igen er det værd at huske på, at forventningerne kan spille en rolle ved besvarelsen af spørgsmålet. Spørgsmålet om 'almindelige aktiviteter' vil givetvis kunne forstås forskelligt bl.a. afhængig af alderen. For en 50-årig er en almindelig aktivitet fx at passe et fuldtidsjob. Dette er derimod ikke en almindelig aktivitet for langt de fleste 76-årige. Tilsvarende kan gælde for aktiviteter som aktivt at dyrke sport eller tage på mere anstrengende ferierejser.

Mønsteret fra tidligere ser ud til at gentage sig. De yngste årgange er de personer, der hyppigst angiver, at helbredsproblemer eller sygdom ikke i nævneværdig grad påvirker deres almindelige aktivitetsniveau. Dog er der 20 pct. af de 16-25-årige, der føler sig noget eller alvorligt hæmmet. I den ældste gruppe angiver 37 pct., at de er noget eller alvorligt hæmmet i udførelsen af almindelige aktiviteter.

Tabel 8.5 **Andel som de seneste seks måneder pga. helbredsproblemer eller sygdom har været hæmmet i udførelsen af almindelige aktiviteter - fordelt på alder**

	Slet ikke hæmmet	Noget hæmmet	Alvorligt hæmmet
	pct.		
Alle	73	18	9
16-25 år	79	18	2
26-35 år	82	12	6
36-45 år	74	15	11
46-55 år	72	19	9
56-65 år	70	20	10
66-75 år	70	20	11
76 år og derover	63	27	10

Kilde: SILC 2010

*Erhvervstilknytning
og aktivitets-
problemer*

Erhvervsindplacering spiller en afgørende rolle for både helbreds-, og aktivitetsniveauet. Igen slår arbejdsløshed og manglende tilknytning til arbejdsmarkedet negativt ind på den almindelige helbredstilstand og aktivitetsniveau.

Tabel 8.6 **Andel som de seneste seks måneder pga. helbredsproblemer eller sygdom har været hæmmet i udførelsen af almindelige aktiviteter - fordelt på socioøkonomiske status**

	Slet ikke hæmmet	Noget hæmmet	Alvorligt hæmmet
	pct.		
Selvstændig	80	15	5
Lønmodtager på højeste niveau	84	12	4
Lønmodtager på mellemniveau	81	13	6
Lønmodtager på grundniveau	81	14	5
Arbejdsløs	75	19	7
Uddannelsessøgende	81	15	4
Pensionist, efterlønsmodtager	63	24	13
Ude af erhverv i øvrigt	49	28	23

Kilde: SILC 2010

Arbejdskraftundersøgelsen kan give supplerende oplysninger

Igen kan Arbejdskraftundersøgelsen hjælpe med at belyse sagen yderligere, selv om spørgsmålsformulering mv. ikke er den samme som i SILC. I Arbejdskraftundersøgelsen er det opgjort, at 15 pct. af de udspurgte på forskellig måde er hæmmet i dagligdagen. 38 pct. af dem, der har et problem med at udføre en række specificerede aktiviteter, har problemer med at løfte og bære. 21 pct. har problemer med at gå eller med at gå op ad trapper. 14 pct. har problemer med at huske og koncentrere sig, og 9 pct. har problemer med at sidde eller stå. De resterende fordeler sig på personer, der har problemer med at se, at høre, kommunikere med andre, række og strække sig, bøje sig eller holde og gribe eller dreje sig. 61 pct. af dem, der har mindst et af de specificerede dagligdagsproblemer, har problemer med at foretage sig mere end én af de nævnte aktiviteter.

8.2 Kontakt med sundhedssystemet

Kontakt med sundhedsvæsenet

En anden måde at belyse helbredstilstanden på er ved at se på, hvor meget de forskellige befolkningsgrupper er i kontakt med sundhedssystemet. Dette kan opgøres via Danmarks Statistiks registre over lægebesøg mv. (tidligere sygesikring) samt sygehusbenyttelsen.

En kontakt med lægen betyder her besøg hos lægen, hjemmebesøg af lægen, telefonsamtale eller en e-mailkonsultation. 55 pct. af kontakterne sker ved at patienten møder op i lægens konsultation og en tredjedel er telefonkonsultationer. 5 pct. af kontakterne er e-mailkonsultationer, mens lægens hjemmebesøg kun tegner sig for knap 2 pct.

Tabel 8.7 **Andel som har haft kontakt med almen læge - fordelt på alder**

	Antal kontakter				
	0	1-2	3-5	6-10	Over 10
	andel i pct.				
16-25 år	18	23	24	20	15
26-35 år	16	20	22	21	21
36-45 år	16	21	23	21	19
46-55 år	16	19	21	21	22
56-65 år	13	15	19	24	29
66-75 år	8	10	16	25	41
76 år og over	4	6	12	21	57

Kilde: Statistik om lægebesøg mv. 2010

Lægekontakt er stigende med alderen

Det samme billede som set tidligere genfindes: I de yngre aldersgrupper er der flere, der slet ikke har været i kontakt med lægen i løbet af året, og blandt dem, der har været i kontakt med lægen, er antallet af kontakter lavere. I den ældste aldersgruppe har under 4 pct. ikke været i kontakt med lægen, mens hele 57 pct. har haft mere end ti kontakter.

Tabel 8.8 **Andel, som har haft kontakt med almen læge - fordelt på socioøkonomisk status - kun voksne på mindst 18 år**

	Kontakter	
	Andel	Pr. person, gnst.
	pct.	antal
Selvstændig	81	6
Lønmodtager på højeste niveau	82	5
Lønmodtager på mellemniveau	87	6
Lønmodtager på grundniveau	84	6
Arbejdsløs	83	7
Uddannelsessøgende	81	5
Pensionist/efterlønsmodtager	93	13
Uden for erhverv i øvrigt	80	8

Kilde: Statistik om lægebesøg mv. 2010

Den socioøkonomiske fordeling viser stort set det samme: Det er pensionisterne, der har langt de fleste kontakter med lægen. 93 pct. har været i kontakt med lægen, og i gennemsnit har pensionisterne haft 13 kontakter. Lidt bemærkelsesværdigt er det, at den gruppe, der har den mindste andel med kontakter til lægen, er personer uden for erhverv i øvrigt. Omvendt ligger personer i denne gruppe højt, når der ses på antallet af kontakter pr. person. Gruppen af personer uden for erhverv er meget sammensat, hvilket måske kan være med til at forklare det noget varierede billede. Bl.a. indgår en del langtidssyge, der sandsynligvis har mange kontakter med lægen. Omvendt indgår der også en del yngre kontanthjælpsmodtagere mv., der sjældent går til lægen.

Tabel 8.9 Procentandel med kontakt til tandlæge eller tandplejer - fordelt på alder

	Antal kontakter		
	0	1	2 eller flere
	———— andel i pct. ————		
16-25 år	64	27	8
26-35 år	49	34	17
36-45 år	41	35	24
46-55 år	34	33	33
56-65 år	29	29	42
66-75 år	35	25	40
76 år og over	58	17	24

Kilde: Statistik om lægebesøg mv. 2010

Kontakt med tandlæger

For kontakt til tandlæge er billedet meget anderledes. Det skal bemærkes, at en kontakt til tandlæger opgøres som den indledende undersøgelse, der så kan blive fulgt af en række besøg med behandlinger. Her er de ældste den gruppe, hvor flest slet ikke besøger tandlægen i løbet af året. En årsag kan være, at der blandt de ældste er en del, der ikke har egne tænder i behold. For gruppen af 16-25-årige skal bemærkes, at personer på 16-17 år ikke er omfattet, da de ikke modtager tandlægehjælp via det almindelige system, men via den kommunale ungdomstandpleje (skoletandplejen). Dette trækker andelen med 0 kontakter op. Den gruppe, der er mest flittig med tandlægebesøgene, er aldersgruppen 56-65 år. 71 pct. har været til tandlægen mindst en gang, og hele 42 pct. har været det mindst to gange.

Tabel 8.10

Kontakter med tandlæge - fordelt på socioøkonomisk status - kun voksne på mindst 18 år

	Antal kontakter	
	Andel	Pr. person, gnst.
	pct.	antal
Selvstændig	64	1,0
Lønmodtager på højeste niveau	70	1,0
Lønmodtager på mellemniveau	72	1,1
Lønmodtager på grundniveau	60	0,9
Arbejdsløs	47	0,7
Uddannelsessøgende	47	0,6
Pensionist/efterlønsmodtager	56	1,0
Uden for erhverv i øvrigt	36	0,5

Kilde: Statistik om lægebesøg mv. 2010

Socioøkonomisk status spiller en afgørende rolle for tandlægebesøg

Lønmodtagere på højeste og på mellemniveau er de grupper, hvor andelen, der har været hos tandlægen mindst en gang i løbet af året, er størst. Lavest andel findes blandt personer ude af erhverv i øvrigt fulgt af arbejdsløse og uddannelsessøgende. Netop for de uddannelsessøgende skal det dog tages i betragtning, at personer under 18 år ikke er

omfattet af statistikken. På tandlægeområdet er der i modsætning til besøg hos almen læge ofte tale om en betydelig brugerbetaling, hvilket kan være med til at forklare de generelt lavere tal for personer uden for arbejdsmarkedet, idet disse personer normalt har en ret begrænset indkomst.

Hospitalsindlæggelser stiger med alderen

Danmarks Statistik kan ud over at belyse befolkningens besøg hos læge og tandlæge mv. også opgøre, hvor mange, der har været indlagt på hospitalet i løbet af året. I de her bragte opgørelser indgår kun indlæggelser pga. sygdom, men ikke i forbindelse med fødsel mv. Indlæggelser på psykiatriske hospitaler indgår ikke.

Tabel 8.11 Procentandel af personer - fordelt efter antal sengedage og alder

	Sengedage			
	0	1-4	5-8	9 eller flere
	andel i pct.			
16-25 år	93,6	5,6	0,5	0,4
26-35 år	93,3	5,5	0,6	0,5
36-45 år	92,7	5,7	0,8	0,7
46-55 år	90,8	6,6	1,2	1,4
56-65 år	87,6	7,9	1,8	2,7
66-75 år	81,8	9,9	3,0	5,3
76 år og over	70,9	12,0	5,4	11,7

Kilde: Sygehusbenyttelse 2010

Denne tabel bekræfter de tidligere konklusioner: De yngre er ikke så ofte på hospitalet, og de, der har været på hospitalet, har haft færre sengedage end de ældre. For den ældste gruppe er det knap 30 pct., der har været på hospitalet én eller flere gange, og knap 12 pct. har haft 9 eller flere sengedage fordelt over et eller flere forløb.

Tabel 8.12 Procentandel af personer - fordelt efter antal sengedage og socioøkonomisk gruppe - kun voksne på mindst 18 år

	Sengedage			
	0	1-4	5-8	9 eller flere
	andel i pct.			
Selvstændig	91,8	5,9	1,0	1,2
Lønmodtager på højeste niveau	93,8	4,8	0,7	0,7
Lønmodtager på mellemniveau	93,0	5,5	0,8	0,7
Lønmodtager på grundniveau ..	92,2	6,0	0,9	0,9
Arbejdsløs	91,1	6,7	1,0	1,2
Uddannelsessøgende	94,5	4,8	0,4	0,3
Pensionist, efterlønsmodtager ..	78,1	10,8	3,7	7,3
Ude af erhverv i øvrigt	88,2	8,7	1,4	1,7

Kilde: Sygehusbenyttelse 2010

Pensionister har en høj frekvens af indlæggelser

De uddannelsessøgende, der normalt er yngre, er den gruppe, der sjældnest kommer på sygehuset. 94,5 pct. af de uddannelsessøgende har ikke været indlagt på sygehus i løbet af et år. Blandt pensionister og efterlønsmodtagere er der væsentligt flere, der har haft mindst en dag med indlæggelse, nemlig 21,9 pct. Ud over, at der er en større andel, der har været indlagt, er der blandt pensionisterne også en langt større andel, der har haft relativt mange indlæggelsesdage. 7,3 pct. har været indlagt i ni eller flere dage. Gruppen omfatter også førtidspensionister, der jo ofte har fået tilkendt pensionen netop pga. helbredsproblemer.

9. Sociale netværk og fritidsaktiviteter

Det sociale netværk spiller en stor rolle for levevilkårene

Til gode levevilkår hører normalt, at man har et socialt netværk at kunne trække på. Den offentlige sektor kan afhjælpe mange økonomiske og materielle problemer, men det spiller også en vigtig rolle for ens levevilkår, om man har nogle fortrolige, som man kan diskutere mere personlige og intime forhold i ens liv og karriere med. Men det at mødes koster som regel også penge. I den danske SILC-undersøgelse har man spurgt en række personer, om de mindst en gang om måneden har mødtes med venner eller familie til noget mad eller drikke. Bemærk, at i dette afsnit bygger oplysningerne på SILC-undersøgelsen fra 2009 og ikke fra 2010, som i de øvrige SILC-tabeller i publikationen. Spørgsmålene omkring sociale aktiviteter mv. stilles nemlig ikke hvert år.

Sociale netværk størst blandt yngre

Hovedparten af alle danskere (89 pct.) svarer ja til dette spørgsmål. De yngre årgange er mere flittige end de ældre årgange til at være sammen med venner og familie. Men selv højt op i alderen ser det ud til, at man ofte er sammen med venner og familie til mad eller drikke. Meget få mennesker angiver, at de ikke har råd til at mødes med venner og familie.

Tabel 9.1

Mødes mindst en gang om måneden med venner eller familie til mad/drikke - fordelt på alder

	Ja	Nej, har ikke råd	Nej, af andre grunde
	pct.		
Alle	89	2	9
16-25 år	94	4	2
26-35 år	94	2	4
36-45 år	91	2	8
46-55 år	89	2	9
56-65 år	85	3	12
66-75 år	85	3	13
76 år og derover	80	2	17

Kilde: SILC 2009

Den sociale kontakt gælder næsten uanset socioøkonomisk status - se tabellen på næste side. Her er der kun én markant afvigelse fra det generelle billede: De arbejdsløse har mindre social kontakt og angiver i højere grad end nogen anden gruppe, at årsagen til den manglende kontakt er økonomien. Pensionisterne angiver, at der ligger andre årsager bag.

Mange menneskers opbygning af sociale relationer sker gennem deltagelse i regelmæssige fritidsaktiviteter så som sports- og kulturarrangementer.

Tabel 9.2 Mødes mindst en gang om måneden med venner eller familie til mad/drikke - fordelt på personens socioøkonomiske status

	Ja	Nej, har ikke råd	Nej, af andre grunde
	pct.		
Selvstændig	94	1	6
Lønmodtager på højeste niveau ..	95	0	4
Lønmodtager på mellemniveau ..	95	0	5
Lønmodtager på grundniveau	91	2	7
Arbejdsløs	79	21	0
Uddannelsessøgende	96	2	1
Pensionist, efterlønsmodtager	81	3	15
Ude af erhverv i øvrigt	83	7	10

Kilde: SILC 2009

De fleste er aktive i fritiden

Den danske SILC-undersøgelse viser, at næsten to tredjedele af den voksne befolkning deltager regelmæssigt i fritidsaktiviteter i form af fx sport, biograf eller koncertaktiviteter. Kun fritidsaktiviteter uden for hjemmet, der medfører en udgift, medtælles. Interviewpersonen afgør selv, hvordan ordet 'regelmæssigt' skal tolkes. Aktiviteten er typisk højest blandt de yngre årgange, og ender med at under halvdelen af de over 76 årige deltager i sådanne aktiviteter. Det er værd at bemærke, at meget få angiver økonomien som årsag til den manglende aktivitet.

Tabel 9.3 Deltager regelmæssigt i fritidsaktiviteter, fx sport, biograf eller koncerter - fordelt på alder

	Ja	Nej, har ikke råd	Nej, af andre grunde
	pct.		
Alle	71	4	25
16-25 år	85	6	9
26-35 år	79	4	16
36-45 år	75	5	21
46-55 år	73	4	23
56-65 år	64	5	31
66-75 år	65	5	29
76 år og derover	46	2	52

Kilde: SILC 2009

Fordelt på erhvervstilknytningen er der én gruppe, der skiller sig ud. Det er de arbejdsløse. Ud over at de har kultur- og sportsaktivitet langt under gennemsnittet, angiver de også økonomien som en direkte årsag til den manglende deltagelse.

Tabel 9.4 Deltager regelmæssigt i fritidsaktiviteter, fx sport, biograf eller koncerter - fordelt på personens socioøkonomiske status

	Ja	Nej, har ikke råd	Nej, af andre grunde
	pct.		
Selvstændig	71	1	28
Lønmodtager på højeste niveau ..	86	0	14
Lønmodtager på mellemniveau ..	84	1	15
Lønmodtager på grundniveau	74	4	22
Arbejdsløs	55	30	16
Uddannelsessøgende	88	3	9
Pensionist, efterlønsmodtager	57	5	39
Ude af erhverv i øvrigt	64	17	19

Kilde: SILC 2009